FİHRİST

Osmanlıca®
Eğitim ve Kültür Dergisi

BAŞ MUHARRİR 03
Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor

OKUMA METİNLERİ 04
Bulgar Müslümanlarının Şikayetleri | Osmanlı'da Çıkan İlk Dergiler | Kültür ve Medeniyet Üzerine

BEYT-İ BERCESTE 13
Mucizat-ı Ahmediyye (asm)

KELİMELERİN KÖKENLERİNE YOLCULUK 16
Cumhuriyet | Tarhana | Şaheser | Düğün | Şehzade | Serzeniş | Şahâne

BİLİYOR MUYDUNUZ? 18
Kanunî Sultan Süleyman'ın El Yazısı

BELGE OKUMALARI 20
İslam'ın İzzeti Bizim İzzetimizdir

HÜSN-İ HAT ÇALIŞMALARI 24
"Lamelif" Harfi

OSMANLICA YAZABİLİYORUM 25
Yazı Alıştırmaları: "Sordum Sarı Çiçeğe"

OSMANLI TIBBINDAN 28
Mizaç İlmi-5

KİTÂBE OKUMALARI 28
Mehmed Genç Kabir Taşı | Muhammed Efendi Kabir Taşı | Muhammed Emin Saraç Kabir Taşı

BİR DERGİ BİR YAZI 30
Anadolu Mecmuası

SEYYAH 32
Osmanlı Şefkati: Kuş Sarayları

TARİHTEN NOTLAR 36
Yanlış Gelen Telgraf | Lanetli Defterdar | Lütfen Padişahımızdan Benim İçin Özür Dile | At Binenin, Kılıç Kuşananın

OSMANLICA BULMACA 40

Yıl: 10 / Sayı: 110
Ekim 2022
Rebîu'l-evvel - Rebîu'l-âhir 1444
ISSN: 2147-5334
osmanlicadergi.com
@osmanlicadergi

SÜEDA
Basım Yayın San. ve Tic. A.Ş.
Adına İmtiyaz Sahibi
ve Genel Yayın Yönetmeni
METİN UÇAR

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
A. MUHYİDDİN UZUN

Danışma Kurulu
PROF. DR. ÖMER İŞBİLİR
DOÇ. DR. YUSUF BİLEN
DOÇ. DR. TURGUT KOÇOĞLU
YRD. DOÇ. DR. HÜSREV AKIN

Yayın Koordinatörü
İBRAHİM KARABOĞA

Hukuk Müşâviri
Av. HAKKI AYGÜN

Tashih
AHMET BEYPAZAR

Grafik Tasarım
ERDEM KÖYMEN

Sosyal Medya
HALİL İBRAHİM AVCI

Abone ve Dağıtım
Tel: 0.212 671 51 80
Gsm: 0.530 148 63 83
info@sueda.com.tr

Abonelik Şartları
Tek dergi ücreti: 20₺
Abonelik ücreti: 195₺
Kargo ile abonelik ücreti: 295₺
Yurtdışı abonelik ücreti: 850₺

Hesap bilgileri
Alıcı: Süeda Basım Yayın Sanayi ve Ticaret A.Ş
PTT Hesap No: 6391849
Kuveyt Türk IBAN:
TR82 0020 5000 0068 3301 0000 01
AlbarakaTürk IBAN:
TR53 0020 3000 0211 3660 0000 01

Hesap bilgileri
Alıcı: Süeda Basım Yayın Sanayi ve Ticaret A.Ş

Baskı Yeri
Hayrât Neşriyat Matbaa Tesisleri/Isparta
0.246 259 43 33

Dergimiz **Dünya Dergiler Birliği (DERGİBİR)** Üyesidir

Osmanlıca
Eğitim ve Kültür Dergisi

دینی تفکرک قلعه‌سی

"Dergi hür tefekkürün kalesi."
–Cemil Meriç–

BAŞ MUHARRİR

METİN UÇAR editor@osmanlicadergi.com @msserdengecti

BİR BAYRAK RÜZGÂR BEKLİYOR

Türkler Müslüman olduktan sonra, İslam'ın izzetini muhafaza, sözünü i'la için gayur olmuş, üç kıta dört bucak koşuşturmuştur. Örfü korumuş ama şeriata da uymuştur. Babadan oğula geçen bir sistemle devletleşmiş fakat adalet, hürriyet ve kuvveti hakta ve kanunda bilmiş, meşveretten asla ayrılmamıştır. Bütün dünyanın muhabbetini ve saygısını kazanmış, bu duruşuyla pek çok insanın ya İslam'la şereflenmesine ya da kendi dinini güzelce yaşamasına vesile olmuştur. Dünyanın her yerinde zalimin hasmı, mazlumun hamisi olarak çok senalar ve dualar almıştır.

Altı yüz sene boyunca şu kriterlerle hareket eden Devlet-i Âliye hükmünü icra etmiş, değişen dünyada yeni bir yüzle sahne almaya doğru gitmiştir. Bunun temelinde, kriter olarak aldığı hassasiyetlerde de elbette kırılmalar olmuş, ki reva bulmuştur.

Son iki yüz yıldır tarihimizde mutlakıyet, hürriyet ve cumhuriyet isimleriyle müsemma üç dönem görülmüştür. Mutlakıyet dönemi yukarıda saydığım hassasiyetlerden bahisle istikametle uzun zaman devam edebilmiş, fakat hassasiyetler kaybolmaya başlayıp diğer taraftan da yenilenen dünyaya ayak uyduramamakla zevale meyletmiştir.

Hürriyet, süreçte mecbur kalınan baskıdan çıkışın anahtarı olarak kendini gösterse de elinde kaldığı insanlar, anlayışları ile örtüşmediğinden ve ne yapacaklarını bilemediklerinden onu da zayi etmiştir.

Nihayet cumhuriyet devresi kendisini göstermiş, o da adı olsa da içi manasına muvafık doldurulamamış, bugünlere kadar gelinmiştir.

Değişim ve dönüşüm hayatın en önemli kuralı olarak karşımızda duruyor. Fakat asıl olan değişmeyecek şeyler vardır ki onları bilip korumak da en önemli kuraldır. Yaşanan bu değişimlerin içerisinde bizim de fark edip ona göre hareket etmekle kazançlı olacağımız şeyler, -yukarıda da söylediğim üzere- adalet, hürriyet, kuvveti hakta ve kanunda bilmek ve meşverettir.

İçinde bulunduğumuz cumhuriyeti içini bunlarla doldurup, manasına mutabık hareket edebilirsek, bu sadece bizim değil, bütün dünyanın kazanımı olacağına dair ülkemiz adına her gün yeni güzelliklerle karşılaşmaktayız. Bütün dünyanın umudu ve gerek kültürel gerekse insani olarak bütün insanlığa izzet kazanmamıza vesile olan İslam'ın izzetini taşıyabilir, zararlıları defedebiliriz.

Eski hal sureten muhal ama yeni hal siretini koruyan yeni suretiyle mümkün.

Esas aynı olduktan sonra suretlerin değişmesinin zararı yok. Haddi zatında istikametin tarifi de "şecaat, iffet, hikmetin mezcinden ve hulâsasından hâsıl olan adl ve adâlet" olarak beyan edilir.

بر بایراق روزگار بکلیور

ترکلر مسلمان اولدقدن صوکره، اسلامك عزّتنی محافظه، سوزینی اعلا ایچون غیور اولمش، أوچ قطعه درت بوجاقه قوشوشدیرمشدر. عرفی قورومش اما شریعته ده اویمشدر. بابادن اوغوله کچن بر سیستمله دولتلشمش فقط عدالت، حریت و قوتی حقده و قانونده بیلمش، مشورتدن اصلا آیریلمامشدر. بتون دنیانك محبّتنی و صایغینی قازانمش، بو طوروشیله بك چوق انسانك یا اسلامله شرفلنمسنه یا ده کندی دینی کوزلجه یاشامسنه وسیله اولمشدر. دنیانك هر یرنده ظالمك خصمی، مظلومك حامیسی اولاروق چوق ثنالر و دعالر آلمشدر.

آلتی یوز سنه بوینجه شو قریترلرله حرکت ایدن دولت علیه حکمنی اجرا ایتمش، دکیشن دنیاده یکی بر یوزله صحنه آلمه یه طوغری کیتمشدر. بونك تمانده، قریتر اولاروق آلدیغی حساسیتلرده ده البته قیریلمه لر اولمش، که روا بولمشدر.

صون یکی یوز یلدر تاریخمزده مطلقیت، حریت و جمهوریت اسملریله مسمّا أوچ دونم کورولمشدر. مطلقیت دونمی یوقاریده صایدیغم حساسیتلردن بحثله استقامتله اوزون زمان دوام ایده بیلمش، فقط حساسیتلر غائب اولمه یه باشلایوب دیکر طرفدن ده یکیلنن دنیایه آیاق اویدیرامامقله زواله میل ایتمشدر.

حریت، سورجده مجبور قالمنان باصقیدن هیچشك آناختاری اولاروق کندینی کوسترمه ده اندن قالدیغی انسانلر، آچلایشلری ایله أورتوشمدیکندن و نه یاپاجقلرینی بیله مدکلرندن اونی ده ضایع ایتمشدر.

نهایت جمهوریت دوره سی کندیسنی کوسترمش، او ده آدی اولمه ده ایچی معناسنه موافق طولدیرولامامش، بوکونلره قدر کلمشدر.

دکیشیم و دونوشوم هیاتك الك أونملی قورالی اولاروق قارشومزده طوریور. فقط اصل اولان دکیشمه جك شیلر واردرکه اونلری یاپوب قوریمق ده الك أونملی قورالدر. باشانان بو دکیشملرك ایچرسنده بزم ده فرق ایدوب اوكا کوره حرکت ایتمکله قزانجلی اولابیلمز شیلر، یوقاریده ده سویله دیکم أوزره - عدالت، حریت، قوتی حقده و قانونده بیلمك و مشورتدر.

ایچنده بولوندیغمز جمهوریتی ایچنی یونلرله طولدیروب، معناسنه مطابق حرکت ایده بیلرسه ك، بو ساده جه بزم دکل، بتون دنیانك قزانجی اولابیلمکه دائر ثولکه مز آدینه هر کون یکی کوزللکلرله قارشیلاشمقده ز. بتون دنیانك اومودی و کرك کولتورل کرکسه انسانی اولاروق بتون انسانلغه عزّت قازانمه مزه وسیله اولان اسلامك عزّتنی طاشیابیلیر، ضررلیلری دفع ایده بیلیرز.

اسکی حال صورتا محال اما یکی حال سیرتنی قورویان یکی صورتیله ممکن.

اساس عین اولدقدن صوکره صورتلرك دکیشمسنك ضرری یوق. حد ذاتنده استقامتك تعریفی ده "شجاعت، عفّت، حکمتك مزجندن و خلاصه سندن حاصل اولان عدل و عدالت" اولاروق بیان ایدیلیر.

متین اوچار

BULGAR MÜSLÜMANLARININ ŞİKAYETLERİ

Sırat-ı Müstakim, c. 5, 10 Temmuz 324

Filibe cevamii hakkında Tanin refikimize gönderilen bir mektup:
Geçenki mektubumda Bulgar hükümetinin burada bulunan İslamlar ve vakalar hakkında yapmış oldukları zulümleri yazıp muhterem tanin ile kârîîn-i kiramın enzar-ı dikkatine vaz etmiş idim. Dakika geçmez ki Bulgaristan'da bulunan İslamlara gerek hükümet ve gerek Bulgar ahalisi tarafından tecavüz olunmasın. İki gün mukaddem hükümet tarafından hukuk-u İslam'a yeni bir darbe vurulmuştur. Şöyle ki geçen sene Türkiye Hariciye Nazırı Rıfat Paşa ve Bulgaristan heyet-i nezzarından la peçef tarafından yapılıp her iki hükümet tarafından tasdik edilerek mevki-i icraya vazolunan müftüler ve vakıflar hakkındaki itilaf-namede altı ay zarfında Bulgaristan'da bulunan sancak müftüleri intihap olunup içlerinden biri Sofya'ya baş müftü intihap olunmak, bu baş müftü intihap oluncaya kadar güya Bulgaristan'da bulunan evkaf-ı İslamiyeye ve hukuku İslam'a taarruz olunmamak ihtilaf-name ahkamından idi. Müftü intihapları 9 Mayıs 910 tarihinde icra olunmak üzere emirler verilip hükümet-i hazıranın mürevviç efkârı olacak adamların müftü intihap olunmalarına gayret ve dikkat etmeleri de ayrıca mutasarrıf ve kaymakamlara emredildi. Daha ne dolaplar çevrilmek istenildi. İntihaplardan şimdiye kadar nizamen hariç bulundurulan kıpti Müslimler dahi cebren intihaba karıştırılıp bunlar vasıtasıyla hükümet kendi istediği adamları yapmak cüretine bile tasaddi etti ise de pek çok mahallelerde bunlar "Biz hükümetin maşası olamayız" diyerek hükümetin bu emrini reddettiler. "Bizi her intihaba kabul ederseniz biz de bu iltihaba gideriz yoksa sizin maşanız olamayız" diyerek cevap verdiler. Neyse intihaplar yapıldı. Hükümet bütün kuvvetini istimal etti, ancak mühim mahallerde mesela Filibe, Rusçuk, Vidin, Varna ve sair bazı mahallelerde genç, münevver fikirli gençlerin gayret ve himmeti sayesinde alim ve fazıl adamlar müftü intihap edildiler. Lakin heyhat bunların tasdikleri birkaç mah geri atılıp ve nihayet diğerleri istemeyerek tasdik edildi. Zira bunların içinde hükümetin işine gelmez daha birkaç sahib-i fazilet var idi. Biz itilaf-namenin artık mevki-i icraya vaz'ını beklerken yukarıda yazdığım gibi iki gün mukaddem bila-sebep Vidin müftü-i lahikı Süleyman rüştü efendi Bulgaristan mezahib müdüriyeti tarafından azledildiği kasabamıza telgrafla işar edildi. Biz bunların hükümet-i hazıra zamanında müftülük makamlarında duracaklarına emin değildik çünkü böyle hukuk-u İslam'ı muhafaza eder adamlar Bulgaristan'da müftülük edemezler. Zira bura hükümeti idare-i müstebide zamanında böyle alıştırılmış idi. Bizim en ziyade itimadımız Rıfat Paşa ve lapeçef tarafından imza edilen itilaf-namenin hiç olmazsa bütün mevaddı bir defa olsun mevki-i tatbike konulmasında idi. Fakat maatteessüf bugün mukavele tanınmayarak hukuk-u İslam'a işte hükümet tarafından yeni bir darbe vuruldu. Buna da sebep Sofya'ya baş müftü yaptırmamak ve hukuk-u İslam'ı müdafaa edecek gayur bir adam bulundurmamaktır. İşte bu gösterir ki Bulgaristan hükümeti hükümet-i Osmaniye ile yapmış olduğum mukaveleyi icra etmezse biz zavallı Bulgaristan Müslümanlarına neler yapmazlar? Şayet hükümet-i Osmaniye bu defa imzası altında yapmış olduğu bir itilaf-nameyi burada icra ettiremezse bizim halimiz artık Cenab-ı Hakk'a kalmıştır. Bulgaristan hükümeti burada gerek

"İşte bu gösterir ki Bulgaristan hükümeti hükümet-i Osmaniye ile yapmış olduğum mukaveleyi icra etmezse biz zavallı Bulgaristan Müslümanlarına neler yapmazlar?"

بلغار مسلمانلرینك شكایتلری

فلبه جوامعی حقنده طنین رفیقمزه كوندریلن برمكتوب :

كچنكی مكتوبمده بلغار حكومتنك بوراده بولنان اسلامار ووقفلر حقنده یاپمش اولدقلری ظلملری یازوب محترم « طنین » ایله قارئین كرامك انظار دقتنه وضع ایتمش ایدم .

دقیقه كچمزكه بلغارستانده بولنان اسلامره كرك حكومت وكرك بلغار اهالیسی طرفندن تجاوز اولنمسون . ایكی كون مقدم حكومت طرفندن حقوق اسلامه‌یكی بر ضربه ووروملشدر . شویله‌كه كچن سنه تركیا خارجیه ناظری رفعت پاشا وبلغارستان هیئت نظارندن لاپچف طرفندن یاپیلوب هرایكی حكومت طرفندن تصدیق ایدیلهرك موقع اجرایه وضع اولنان مفتیلر ووقفلر حقنده‌كی ائتلافنامه‌ده آلتی آی ظرفنده بلغارستانده بولنان سنجاق مفتیلری انتخاب اولنوب ایچلرندن بری صوفیه‌یه باش مفتی انتخاب اولنمق ، بوباش مفتی انتخاب اولننجه‌یه قدر كویا بلغارستانده بولنان اوقاف اسلامیه‌یه وحقوق اسلامه تعرض اولنمامق ائتلاف نامه احكامندن ایدی . مفتی انتخابلری ۹ مایس ۹۱۰ تاریخنده اجرا اولنمق اوزره امرلر ویریلوب حكومت حاضره‌نك مروج افكاری اوله‌جق آدملرك مفتی انتخاب اولنملرینه غیرت ودقت ایتملری‌ده آیریجه متصرف وقائممقاملره امر ایدلدی . دها نه طولابلر چوریلمك ایستنیلدی . انتخابلردن شیمدی‌یه قدر نظاماً خارج بوندیریلان قبطی مسلملردخی جبراً انتخابه قاریشدیریلوب بونلر واسطه‌سیله حكومت كندی ایستدیكی آدملری یاپمق جرأتنه بیله تصدی ایتدی ایسه‌ده بك چوق محللرده بونلر بز حكومتك باشه‌سی اوله‌میزدیه‌رك حكومتك بو امرینی ردایتدیلر نزی هرانتخابه قبول ایدرسه‌كز بزده بو انتخابه كیده‌رز یوقسه سزك ماشه‌كز اوله‌میز!» دیه‌رك جواب ویردیلر . نه ایسه انتخابلر یاپلدی . حكومت بوتون قوتنی استعمال ایتدی ، آنجق مهم محللرده مثلا فلبه ، روسجق ، ویدین ، وارنه وسائر بعض محللرده كنج، منور فكرلی كنجلرك غیرت وهمتی سایه‌سنده عالم وفاضل آدملر مفتی انتخاب ایدلدیلر . لكن هیهات بونلرك تصدیقلری برقاچ ماه كیری آتیلوب ونهایت روسجق ، وارنه مفتیلرینك انتخابلری برر وسیله ایله بوزولوب دیكرلری ایسته‌میه‌رك تصدیق ایدلدی . زیرا بونلرك ایچنده حكومتك ایشنه كلز . دها برقاچ صاحب فضیلت وار ایدی . بز ائتلاف نامه‌نك آرتق موقع اجرایه وضعنی بكلر ایكن یوقاریده یازدیغم كبی ایكی كون مقدم بلا سبب ویدین مفتیٔ لاحقی سلیمان رشدی افندی بلغارستان مذاهب مدیریتی طرفندن عزل ایدلدیكی قصبه‌مزه تلغرافله اشعار ایدلدی . بز بونلرك حكومت حاضره زمانده مفتیلك مقاملرنده طوره‌جقلرینه امین دكل ایدك ، چونكه بویله حقوق اسلامی محافظه ایدر آدملر بلغارستانده مفتیلك ایده‌مزلر . زیرا بورا حكومتی ادارهٔ مستبده زماننده بویله آلیشدیرلمش ایدی . بزم اك زیاده اعتمادمز رفعت پاشا ولاپچف طرفندن امضا ایدیلن ائتلاف نامه‌نك هیچ اولمزسه بوتون موادی بر دفعه اولسون موقع تطبیقه قونولماسنده ایدی . فقط مع التأسف بوكون مقاوله طانیمه‌رق حقوق اسلامه ایشته حكومت طرفندن یكی بر ضربه اوروللدی . بوكاده سبب صوفیه‌یه باش مفتی یاپدیرمامق وحقوق اسلامی مدافعه ایده‌جك غیور بر آدم بولندیرمامقدر . ایشته بوكوستریركه بلغارستان حكومتی حكومت عثمانیه ایله یاپمش اولدیغی مقاوله‌یی اجرا ایتمزسه بز زواللی بلغارستان مسلمانلرینه نه‌لر یاپمزلر ؟ شاید حكومت عثمانیه بودفعه امضاسی آلتنده یاپمش اولدیغی بر ائتلافنامه‌یی بوراده اجرا ایتدیرمزسه بزم حالمز آرتق جناب حقه قالمشدر . بلغارستان حكومتی بوراده كرك اوقاف اسلامی وكرك حقوق اسلامی هرطرفدن ییقمغه چالیشدیغی برزمانده درعلیه‌ده بلغار اكسارخ خانه‌سی پایتختك اك معتنا محللنده بلغارلر ایچون بر مقبره طلب ایدییور . بلغارستانده بولنان بتون اسلامرك اوكوزل مزارلقلرندن براثر كوره‌بیلورلرمی ؟ هرقصبه بلدیه‌سی بر بغچه یاپمغه تشبث ایتدیمی مطلقا اسلام مزارلقلرینی ضبط ایدرلر .

والحاصل بز بلغارستان مسلمانلری المزدن كلدیكی قدر چالیشیور وسسمزی ایشتدیرمكه چبالییورز . فقط ، هیهات ، دویان یوق .

بو خصوصده ، أی محترم عثمانلی غزته‌لری كرك سزدن وكرك مشروط حكومت عثمانیه‌دن معاونت بكلیورز . معاونت بلغارستانده ادارهٔ داخلیه‌یه قاریشمغه دكل ، اسلامرك حقوقلرینك محافظه‌سی حقنده‌كی ائتلاف نامه‌نك موقع اجرایه وضعنی تأمین ایده‌جك مراجعاتده بولونمغه دعوت ایدییورز . بوده قولای اولور ، ظن ایده‌رز .

evkaf-ı İslam'ı ve gerek hukuk-u İslam'ı her taraftan yıkmaya çalıştığı bir zamanda der-aliyede Bulgar aksarhanesi payitahtın en mutena mahallinde Bulgarlar için bir makbere talep ediyor. Bulgaristan'da bulunan bütün İslamcıların o güzel mezarlarından biraz görebilirler mi? her kasaba Belediyesi bir bahçe yapmaya teşebbüs etti mi mutlaka İslam mezarlıklarının zapt ederler. Velhasıl biz Bulgaristan Müslümanları elimizden geldiği kadar çalışıyor ve sesimizi işittirmeye çalışıyoruz. Fakat heyhat, duyan yok.

Bu hususta, ey muhterem Osmanlı gazeteleri gerek sizden ve gerek meşrut-u hükümet-i Osmaniye'den muavenet bekliyoruz. Muavenet Bulgaristan'da idare-i dahiliyeye karışmaya değil, İslamların hukuklarının muhafazası hakkında itilaf-namenin mevki-i icraya vaz'ını temin edecek müracaatta bulunmaya davet ediyoruz. Bu da kolay olur, zannederiz.

OSMANLI'DA ÇIKAN İLK DERGİLER*

**Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Sayı: 9, Nisan 2016, s. 77'den alınmıştır*

Osmanlı'da gazete ve dergiler siyasî ve iktisadî olaylar hususunda halkı aydınlatmak ve kamuoyuna istikamet vermek amacıyla değil, hükümetin yaptığı faaliyetleri halka bildirmek amacıyla ortaya çıkmışlardır. (Günyol, 1993: 367-368) Osmanlı'da yayımlanan ilk dergi 26 Mart 1849'da yayımlanan Vakayi-i Tıbbiye adlı dergidir. Dergi, 2-4 sayfa halinde çıkmış ve yayımlanan yazılar imzasızdır. Dergide mürver ağacı kabuğunun sağlık açısından nasıl kullanılacağını açıklayan bir çeviri, Süleymaniye akıl hastalıkları kurumu ile ilgili istatistikî bilgiler ve uygulanan tedavi yöntemleri, havanın insan vücudu üzerindeki tesirleri gibi yazılar yer almıştır. 600 abonesi olan dergi, üç sene yayımlandıktan sonra kapanmıştır. (Varlık, 1985: 112)

"Osmanlı'da gazete ve dergiler siyasî ve iktisadî olaylar hususunda halkı aydınlatmak ve kamuoyuna istikamet vermek amacıyla değil, hükümetin yaptığı faaliyetleri halka bildirmek amacıyla ortaya çıkmışlardır."

1862 senesinde ise Münif Paşa'nın kurduğu Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye Derneği'nin yayım organı olarak yayımlanan Mecmua-ı Fünun (1862) çıkmıştır. (Çavdar, 1982: 83-98) Mecmua-ı Fünun'da yayımlanan makaleler Batı düşüncesini öğretmek amacıyla kaleme alınmış olup bunlar Avrupa'da önemli bir kısım dergi ve kitaplardan belirli bir programa dayanmadan ve Osmanlı'nın içerisinde bulunduğu sosyal ve ekonomik şartların ihtiyaçlarının göz önüne alınmadan yapılan tercümelerden oluşmuştur. (Uçman, 2003: 270) Dergi, Batılılaşmayı savunmuş, halkın tanımadığı kurum ve kavramları halka tanıtmaya ve onları bu hususta bilgilendirmeye çalışmayı kendisine vazife edinmiştir. (TDEA, 1986/b: 175) Batılı kavram ve terimlerin Türkçelerinin bulunması ve bunların kullanılması için büyük bir gayret sarf etmiştir. Bu nitelikleri yüzünden Mecmua-ı Fünun

عثمانلیده غزته و درکیلر سیاسی و اقتصادی اولایلر خصوصنده خلقی آیدینلاتمق و قامو اوینه استقامت ویرمك آماجیله دگل، حکومتك یاپدیغی فعالیتلری خلقه بیلدیرمك آماجیله اورته‌یه چیقمشلردر. عثمانلیده یاییملانان ایلك درکی ٢٦ مارت ١٨٤٩'ده یاییملانان وقایع طبّیه آدلی درکیدر. درکی، ٢-٤ صحیفه حالنده چیقمش و یاییملانان یازیلر امضاسزدر. درکیده مورور آغاجی قابوغنك صاغلق آچیسندن ناصل قوللانیلاجغنی آچیقلایان بر چویری، سلیمانیه عقل خسته‌لقلری قورومی ایله ایلکیلی استاتیستیکی بیلکیلر و اویغولانان تداوی یوکتملری، حوانك انسان وجودی أوزرنده‌کی تأثیرلری کبی یازیلر یر آلمشدر. ٦٠٠ آبونه‌سی اولان درکی، أوچ سنه یاییملاندقدن صوکره قاپانمشدر.

١٨٦٢ سنه‌سنده ایسه منیف پاشانك قوردیغی جمعیت علمیهٔ عثمانیه درنگنك یاییم اورغانی اولارق یاییملانان مجموعهٔ فنون (١٨٦٢) چیقمشدر. مجموعهٔ فنونده یاییملانان مقاله‌لر باتی دوشونجه‌سنی أوگرتمك آماجیله قلمه آلینمش اولوب بونلر آوروپه‌ده أونملی بر قسم درکی و کتابلردن بلیرلی بر پروغرامه طایانمادن و عثمانلینك ایچریسنده بولوندیغی صوسیال و اقونومیك شرطلرك احتیاجلرینك کوز أوکنه آلینمادن یاپیلان ترجمه‌لردن اولوشمشدر. درکی، باتیلیلاشمه‌یی صاوونمش، خلقك طانیمادیغی قوروم و قاوراملری خلقه طانیتمه‌یه و اونلری بو خصوصده بیلکیلندیرمه‌یه چالیشمه‌یی کندیسنه وظیفه ایدینمشدر. باتیلی قاورام و تریملرك ترکجه‌لرینك بولونمسی و بونلرك قوللانیلمسی ایچون بیوك بر غیرت صرف ایتمشدر. بو نیته‌لکلری یوزندن مجموعهٔ فنون آنسیکلوپه‌دیك بیلکی ویرن درکی اولارق آدلاندیریلمشدر. درکیده آوروپه‌ده أورنك اولارق بنمسنن Revue des deux Mondes اسملی درکینك یاکسیمه‌لری کوزوکمشدر. مجموعهٔ فنونده، یاییملانان مقاله‌لرده اله آلینان بللی باشلی قونولر باشده پوزیتیف علملر اولمق أوزره تاریخ، جغرافیه، فلسفه،

ansiklopedik bilgi veren dergi olarak adlandırılmıştır. (Toprak, 1984: 14) Dergide Avrupa'da örnek olarak benimsenen Revue des deux Mondes isimli derginin yansımaları gözükmüştür. (Erginöz, 2008: 186-192) Mecmua-ı Fünun'da, yayımlanan makalelerde ele alınan belli başlı konular başta pozitif ilimler olmak üzere tarih, coğrafya, felsefe, arkeoloji, eğitim, iktisat, maliye, sanayi, şehircilik, sağlık, basın, politika ve kısmen edebiyattır. (Koloğlu, 2010/b: 179) Mustafa Refik tarafından 1863 yılında çıkarılan Mir'at ilk resimli dergi olarak bilinmektedir. Dergi sadece üç sayı yayımlanabilmiştir. (Jeltjakov, 1979: 57) 1863 senesinde Cemiyet-i Kitabet tarafından çıkarılan Mecmua-ı İber-i İntibah çıkmıştır. Dergi sekiz sayı yayımlandıktan sonra kapanmış, 1865 senesinde Mecmua-ı İbretnüma adı ile tekrar yayımlanmıştır. (Varlık, 1985: 114) Harbiye Nezareti tarafından 1864'te çıkarılan Ceride-i Askeriye ilk askeri dergi olmuştur. (Ertuğ, 1959: 180) Dergide bilimsel yazılara yer verilmiş, haberler ve askeri bilgiler genellikle kroki, çizelge, resim ve haritalarla da zenginleştirerek verilmiştir. (Tunalı, 2005: 197-198) 1865'te yayımlanan Takvim-i Ticaret ise ülkede iktisat ve ticaret sorunlarını konu alan önemli dergilerdendir. (Baykal, 1990: 67) Doğrudan devlet politikalarıyla ilgili hiçbir yayına sütunlarında yer vermeyen Takvim-i Ticaret, dini konulara da mesafeli durmaya çalışmıştır. (Yazıcı, 1999: 61-62) 1867 senesinde yayımlanan

آرکئولوژی، اگیتیم، اقتصاد، مالیه، صنایع، شهرجیلك، صاغلق، باصین، پولیتیقه و قسمًا ادبیاتدر.

مصطفی رفیق طرفندن ١٨٦٣ ییلنده چیقاریلان مرآت ایلك رسملی درکی اولارق بیلینمکده‌در. درکی ساده‌جه أوچ صایی یاییملانابیلمشدر. ١٨٦٣ سنه‌سنده جمعیت کتابت طرفندن چیقاریلان مجموعهٔ عبر انتباه چیقمشدر. درکی سکز صایی یاییملاندقدن صوکره قاپانمش، ١٨٦٥ سنه‌سنده مجموعهٔ عبرتنما آدی ایله تکرار یاییملانمشدر. حربیه نظارتی طرفندن ١٨٦٤'ده چیقاریلان جریدهٔ عسکریه ایلك عسکری درکی اولمشدر.

درکیده بیلیمسل یازیلره یر ویریلمش، خبرلر و عسکری بیلکیلر کنللکله قروکی، چیزلگه، رسم و خریطه‌لرله ده زنکینلشدیره‌رك ویریلمشدر. ١٨٦٥'ده یاییملانان تقویم تجارت ایسه ئولکه‌ده اقتصاد و تجارت صورونلرینی قونو آلان أونملی درکیلردندر. طوغریدن دولت پولیتیقه‌لریله ایلکیلی هیچ بر یاینه ستونلرنده یر ویرمه‌ین تقویم تجارت، دینی قونولره ده مسافه‌لی طورمه‌یه چالیشمشدر. ١٨٦٧ سنه‌سنده یاییملانان تحفة الطب درکیسی طب آلاننده یاییم یاپان أونملی بر درکیدر. اون بش کونده بر اون بش صایی یاییملانان درکینك چیقاریلیش آماجنی مودرن طب بیلکیلری و چشیتلی خسته‌لقلری اوقویوجیلره آقتارمق، بو

Tuhfetü't-Tıb dergisi tıp alanında yayım yapan önemli bir dergidir. On beş günde bir on beş sayı yayımlanan derginin çıkarılış amacını modern tıp bilgileri ve çeşitli hastalıkları okuyuculara aktarmak, bu hastalıklıların iyileşmesinde gerekli tedavileri göstermek olarak belirtmiş-tir. Dergideki yazılar daha çok kadınların üretme ve doğum ile ilgili hastalıklar ve çocuk has-talıkları ile alakalıdır. (Altıntaş, 2001: 21-26)

İlk çocuk dergisi ise 1869 yılında bir Terakki gazetenin haftalık eki olarak çıkan Mümeyyiz'dir. (Nüzhet, 1931: 51-52) Eğitim ve terbiye amacıyla yayımlanan Mümeyyiz'de, küçük hikayeler, eğitici yazılar, hikayeler, çeşitli okullardan haberler, okuyucu mektupları gibi konularda yazılar mevcuttur. (Okay, 1998: 139) Mümeyyiz, bazı sayılarını özel sayı olarak yayımlamış, özel-likle 17. sayı ile çıkan özel sayısı toplumsal dayanışmayı sağla-mak, fakir ve kimsesiz çocuklara yardımda bulunmak amacıyla çıkmıştır. (Bayram, 2005: 2)

Osmanlı'da yayımlanan ilk kadın dergisi ise Terakki gazetesinin eki olarak 1869 senesinde çıkan Terakki-i Muhadderat'tır. Dergi, kadının kimlik sorununu gibi hususları sorgulamadan kadın-ların aklen ve bedenen zayıflı-ğını belirtmiş, bu doğrultuda kadınların eğitilmesini kendisine vazife edinmiştir. Dergide ya-yımlanan yazıların çoğu okuyucu mektupları ile diğer gazete ve dergilerden iktibas edilen yazılar oluşturmuştur. Dergide okuyucu mektupları dışındaki yazılarda

خسته‌لقلیلرڭ ایلشمه‌سنده کرکلی تداویلری کوسترمك اولارق بلیرتمشدر. درکیده‌کی یازیلر داها چوق قادینلرڭ أورتمه و طوغوم ایله ایلکیلی خسته‌لقلر و چوجق خسته‌لقلری ایله علاقه‌لیدر.

ایلك چوجق درکیسی ایسه ١٨٦٩ ییلنده بر ترقّی غزته‌نڭ هفته‌لق اکی اولارق چیقان ممیّزدر. اگیتیم و تربیه آماجیله یاییملانان ممیّزده، کوچك حکایه‌لر، اگیتیجی یازیلر، حکایه‌لر، چشیتلی اوقوللردن خبرلر، اوقویوجی مکتوبلری کبی قونولرده یازیلر موجوددر. ممیّز، بعض صاییلرینی أوزل صایی اولارق یاییملامش، أوزللکله ١٧نجی صایی ایله چیقان أوزل صاییسی طوپلومسال طایانیشمه‌یی صاغلامق، فقیر و کیمسه‌سز چوجقلره یاردیمده بولونمق آماجیله چیقمشدر. عثمانلیده یاییملانان ایلك قادین درکیسی ایسه ترقّی غزته‌سنڭ اکی اولارق ١٨٦٩ سنه‌سنده چیقان ترقّیٔ مخدّراتدر. درکی، قادینڭ کیملك صورونی کبی خصوصلری صورغولامه‌دن قادینلرڭ عقلاً و بدنًا ضعیفلغنی بلیرتمش، بو طوغرولتیده قادینلرڭ اگیتیلمه‌سنی کندیسنه وظیفه ایدینمشدر. درکیده یاییملانان یازیلرڭ چوغی اوقویوجی مکتوبلری ایله دیگر غزته و درکیلردن اقتباس ایدیلن یازیلر اولوشدیرمشدر. درکیده اوقویوجی مکتوبلری طیشنده‌کی یازیلرده قادین یازار اسمی کورولمشدر. ١٨٦٠'لی ییللرده چیقان دیگر أونملی درکیلر آراسنده آیینهٔ وطن، محب، مجموعهٔ معارف کبی أورنکلر صاییلابیلیر.

درکیجیلك، ١٨٧٠'لی ییللرده أونملی بر کلیشیم کوسترمشدر. ١٨٧٠ سنه‌سنده تئودور قصاب طرفندن دییوژن آدلی ایلك سیاسی مزاح درکیسی یاییملانمشدر. درکی، چیقیش آماجنی قامو اویی و حکومتڭ آماچلرینی دیله کتیرمك، اخلاق، تربیه و دگرلره یانجی اولان شیلره تعریض و استهزا ایله حاضر جوابلر ویرمك اولارق آچیقلامشدر. درکیده، قومیك محاوره‌لر، فقره‌لر، قادین، طوپلومسال الشدیری، صوسیال مسئله‌لر، استانبولده قولرا صالغینی، تنقید و أوڭریلر کبی قونولرله ایلکیلی یازیلر یر آلمشدر. یورت طیشنه قاچان علی سعاوینڭ علوم درکیسی

kadın yazar ismi görülmemiştir. (Yaşar, 2003: 98-100) 1860'lı yıllarda çıkan diğer önemli dergiler arasında Ayine-i Vatan, Muhip, Mecmua-ı Maarif gibi örnekler sayılabilir. (Parmaksızoğlu, 1959: 1820)

Dergicilik, 1870'li yıllarda önemli bir gelişim göstermiştir. 1870 senesinde Teodor Kasap tarafından Diyojen adlı ilk siyasi mizah dergisi yayımlanmıştır. (Özdiş, 2010: 81) Dergi, çıkış amacını kamuoyu ve hükümetin amaçlarını dile getirmek, ahlak, terbiye ve değerlere yabancı olan şeylere tariz ve istihza ile hazır cevaplar vermek olarak açıklamıştır. (Gündoğdu, 2009: 54-55) Dergide, komik muhavereler, fıkralar, kadın, toplumsal eleştiri, sosyal meseleler, İstanbul'da kolera salgını, tenkit ve öneriler gibi konularla ilgili yazılar yer almıştır. (Doğramacıoğlu, 2012: 398) Yurt dışına kaçan Ali Suavi'nin Ulum dergisi dönemin fikir dergiciliğinde önemli bir örnektir. Derginin eki olarak bilimler üzerine detaylı bilgi içeren bir ansiklopedi veren Ulum, Vakayi-i Tıbbiye'nin başlattığı ve Mecmua-ı Fünun'un geliştirdiği ansiklopedist geleneği sürdürmüştür. (Toprak, 1984: 15) Hadika, bu dönemde çıkan teknik ve sanayi konularına ağırlık veren süreli yayımlardandır. İmtiyaz sahipliğini Aşir Efendi'nin yaptığı dergideki yazıların çoğu imzasızdır. Özellikle ekonomiye dair makaleler yayımlamasına rağmen okurlar tarafından rağbet edilmediğinden bir yıl sonra kapanmak zorunda kalmıştır. (Yazıcı, 1997: 18)

1872 senesinde Ahmet Mithat Efendi tarafından on beş günde bir yayımlanan Dağarcık dergisi on sayı çıkmıştır. (TDEA, 1977/c: 181) Dergide edebiyat, fen, felsefe gibi konularda telif ve tercüme makaleler yayımlanmış, yazılarla materyalist düşüncesini halkın anlayacağı şekilde sade ve gündelik dil kullanarak aktarılmıştır. (Sarıdoğan; 2014: 140) 1873 senesinde Teodor Kasap tarafından yayımlanan Çıngıraklı Tatar dönemin önemli mizah dergilerinden biridir. Dergi, sadece Türkçe değil, Rumca, Ermenice, Bulgarca ve Fransızca olarak yayımlanmıştır. Dergi, 'Varaka' başlığı altında okuyuculardan gelen mektupları yayımlamış, gerekti̇ğinde bunlara yanıt vermiştir. Dergide, siyasi, sosyal, moda, ev hayatı gibi konularda birçok karikatür yayımlanmıştır. (Üyepazarcı, 2002: 34-36) 1873 yılında ilk magazin dergisi Cüzdan yayımlanmıştır. (Büyükbaykal, 2007: 53) Cüzdan, siyaset, felsefe, fen, tarih, tiyatro, hikâye, biyografi gibi konularda yayım yapan bir dergidir. (Varlık, 1985: 114) 1870 senesinde yayımlanan diğer dergi örnekleri ise şunlardır: Ravzatü'l-Maarif, (1870-1871), Nevadir-ül Asar (1873), Revnak (1873), Medeniyet (1874), Geveze (1875), Keşkül (1875), Mir'at-ı İber (1876), Çaylak (1876), Bahçe (1878), Derme-Çatma (1878), Yadigâr (1878), Mecmua-ı Ulum (1879). (Nüzhet, 193:59-75; Toprak, 1984:16)

دونمڭ فكر دركيجيلگنده أونملى بر أورنكدر. دركينڭ اكى اولارق بيليملر أوزرينه دتايلى بيلكى ايچرن بر آنسيكلوپدى ويرن علوم، وقايع طبّيه‌نڭ باشلاتديغى و مجموعۀ فنونڭ كليشديرديگى آنسيكلوپديست كله‌نگى سورديرمشدر. حديقه، بو دونمده چيقان تكنيك و صنايع قونولرينه آغيرلق ويرن سوره‌لى ياييملردندر. امتياز صاحبلگنى عشير افندينڭ ياپديغى دركيده‌كى يازيلرڭ چوغى امضاسزدر. أوزللكله اقونومى‌يه دائر مقاله‌لر ياييملامه‌سنه رغمًا اوقورلر طرفندن رغبت ايديلمديگندن بر ييل صوڭره قاپانمق زورونده قالمشدر.

١٨٧٢ سنه‌سنده احمد مدحت افندى طرفندن اون بش كونده بر ياييملانان طغارجق دركيسى اون صاڭى چيقمشدر. دركيده ادبيات، فن، فلسفه كبى قونولرده تأليف و ترجمه مقاله‌لر ياييملانمش، يازيلرله ماترياليست دوشونجه‌سنى خلقڭ آڭلاياجغى شكلده ساده و كونده‌لك ديل قوللانارق آقتاريلمشدر. ١٨٧٣ سنه‌سنده تئودور قصاب طرفندن ياييملانان چينغيراقلى تاتار دونمڭ أونملى مزاح دركيلرندن بريدر. دركى، ساده‌جه تركجه دگل، روم‌جه، ارمنيجه، بولغارجه و فرانسزجه اولارق ياييملانمشدر. دركى، 'ورقه' باشلغى آلتنده اوقويوجيلردن كلن مكتوبلرى ياييملامش، كركديگنده بونلره يانيت ويرمشدر. دركيده، سياسى، صوسيال، موده، أو حياتى كبى قونولرده برچوق قاريقاتور ياييملانمشدر. ١٨٧٣ ييلنده ايلك مغازين دركيسى جزدان ياييملانمشدر. جزدان، سياست، فلسفه، فن، تاريخ، تياترو، حكايه، بيوغرافى كبى قونولرده ياييم ياپان بر دركيدر. ١٨٧٠ سنه‌سنده ياييملانان ديگر دركى أورنكلرى ايسه شونلردر: روضة المعارف، (١٨٧٠-١٨٧١)، نوادر الآثار (١٨٧٣)، رونق (١٨٧٣)، مدنيت (١٨٧٤)، كوه‌زه (١٨٧٥)، كشكول (١٨٧٥)، مرآت عبر (١٨٧٦)، چايلاق (١٨٧٦)، باغچه (١٨٧٨)، ديرمه- چاتمه (١٨٧٨)، يادگار (١٨٧٨)، مجموعۀ علوم (١٨٧٩) .

KÜLTÜR VE MEDENİYET ÜZERİNE

Tarık Çelik

Kültür, milletleri birbirinden ayırt eden ortak ürünler toplamıdır. Kültür bir nevi kimliktir ve insan elinden çıkma ne varsa onu ihtiva eder. Kuşaktan kuşağa aktarılarak binlerce yıl boyunca sahiplenilen ortak bir mirastır. Hayatı anlama ve anlamlandırma biçimi olarak da tanımlanabilir.

Kültür, insana ait maddi/manevi bütün ürünleri/unsurları bünyesinde barındırması yönünden bir ırmağa benzetilebilir. Irmak; bağrında yer verdiği balıklar, çakıl taşları, yapraklar vb. malzemelerle bir bütündür. Ancak bir ırmağın en önemli malzemesinin "su" olduğunu da göz ardı etmemek lazım. Bu malzemelerin önemli bir kısmını geçtiği yerlerden bünyesine katarak yol alırken büyür, zenginleşir ve güçlenir.

Kültür ırmağının içinde yer alan malzemelerin neler olduğu sorusuna cevap olarak pek çok şey sayılabilir: "Din, dil, edebiyat, yeme-içme, giyim, müzik, davranışlar, gelenekler... Ancak bunlardan hangisinin "su" kadar değerli ve vazgeçilmez olduğu bakış açısına göre değişkenlik gösterir.

İngiliz şair Eliot, dinin kültürü besleyen bir kaynak olduğunu ifade eder. Ona göre "kültür, herhangi bir toplumun dininin vücut bulmuş şeklidir"[1]. Din, sekülerleşme öncesi toplumlarda hayatın her alanına nüfuz eden bir müesseseydi. Hangi din olursa olsun sanat, hukuk, gelenek, müzik, yeme-içme, kıyafet gibi pek çok alanda dinin kuralları toplumda cariydi ve kendini hissettiriyordu. Bu yüzden aynı

1. Kaplan, Mehmet. (2000). "Kültür ve Dil". İstanbul: Dergâh Yayınları, s. 15.

کولتور، ملّتلری بربرندن آیرت ایدن اورتاق أورونلر طوپلامیدر. کولتور بر نوع کیملکدر و انسان الندن چیقمه نه وارسه اونی احتوا ایدر. قوشاقدن قوشاغه آقتاریلارق بیکلرجه ییل بوینجه صاحبلنیلن اورتاق بر میراثدر. حیاتی آکلامه و آکلاملاندیرمه بیچیمی اولارق ده طانیملانابیلیر.

کولتور، انسانه عائد مادی/معنوی بتون أورونلری/عنصرلری بنیه‌سنده باریندیرمسی یوکندن بر ایرماغه بکزه‌تیله‌بیلیر. ایرماق؛ باغرنده یر ویردیکی بالیقلر، چاقیل طاشلری، یاپراقلر وب. مالزمه‌لرله بر بتوندر. آنجق بر ایرماغك اك أونملی مالزمه‌سنك "صو" اولدیغنی ده کوز آردی ایتمه‌مك لازم. بو مالزمه‌لرك أونملی بر قسمنی کچدیکی یرلردن بنیه‌سنه قاتارق یول آلیرکن بویور، زنکینلشیر و کوچلنیر.

کولتور ایرماغنك ایچنده یر آلان مالزمه‌لرك نه‌لر اولدیغی صوروسنه جواب اولارق پك چوق شی صاییلابیلیر: "دین، دیل، ادبیات، ییمه ایچمه، کییم، موزیك، داورانیشلر، کله‌نکلر... آنجق بونلردن هانکیسنك "صو" قدر دکرلی و واز کچیلمز اولدیغی باقیش آچیسنه کوره دکیشکنلك کوستریر.

انکلیز شاعر أَلیوت، دینك کولتوری بسله‌ین بر قایناق اولدیغنی افاده ایدر. اوکا کوره "کولتور، هر هانکی بر طوپلومك دیننك وجود بولمش شکلیدر" . دین، سکولرلشمه أوکجه‌سی طوپلوملرده

dine mensup olanların ortak bir kültüre/medeniyete sahip olduğu söylenebilir. Özellikle Orta Çağ'a baktığımızda Orta Asya ve Avrupa milletlerinin ayrı ayrı kültürlerinden değil, "İslam medeniyeti" ve Hıristiyanlık ile bütünleşmiş, bugün "Batı medeniyeti" olarak adlandırılan "Roma medeniyeti"nden bahsedebiliriz. Dolayısıyla Eliot'un ortaya koyduğu görüşten hareketle kültür/medeniyet ile din arasında hayati bir ilişkinin varlığı mümkün görünmektedir. Denilebilir ki, her dinin bir medeniyeti olduğu gibi medeniyetlerin de dinleri vardır.

Bu noktada "kültür" ve "medeniyet" arasındaki kavramsal ilişki de ele alınmalıdır. Üzerinde henüz uzlaşılamayan bu iki kavram çoğu zaman birbirinin yerine kullanılır. Cemil Meriç bu yüzden medeniyeti "muhtevası, çağdan çağa, ülkeden ülkeye, yazardan yazara değişen kaypak ve karanlık kelime" olarak tanımlar. İngiliz ve Fransızların "civilisation" olarak adlandırdıkları kavram bizde "medeniyet" olarak karşılığını bulmuştur. Almanlar ise "civilisation" yerine "kultur" kelimesini tercih etmişlerdir. Aynı kavram alanında bulunan kültürün milli ve yerel, medeniyetin ise daha kapsayıcı ve evrensel olduğu söylenebilir. Bu iki kavram arasındaki fark şöyle de açıklanabilir: "Almanya'da kültür, halkın yaşadığı ve bildiği davranış tarzlarını dolayısı ile halkın sahip olduğu her şeyi ifade eder. Civilisation (medeniyet), Fransa ve İngiltere'de aristokratların sahip olduğu ne varsa onu ifade eder."[2] Medeniyet veya medenileşmek denildiğinde Batı merkezli bir hayat tarzının anlaşılmasının

حياتڭ هر آلاننه نفوذ ايدن بر مؤسّسه‌يدى. هانكى دين اولورسه اولسون صنعت، حقوق، كله‌نك، موزيك، ييمه ايچمه، قيافت كبى پك چوق آلانده دينڭ قوراللرى طوپلومده جاريدى و كنديني حسّ ايتديرييوردى. بو يوزدن عين دينه منسوب اولانلرڭ اورتاق بر كولتوره/مدنيته صاحب اولديغى سويلنه‌بيلير. أوزللكله اورته چاغه باقديغمزده اورته آسيه و آوروپه ملّتلرينڭ آيرى آيرى كولتورلرندن دگل، "اسلام مدنيتى" و خرستيانلق ايله بتونلشمش، بوكون "باتى مدنيتى" اولارق آدلانديريلان روما مدنيتندن بحث ايده‌بيليرز. طولاييسيله أليوتڭ اورته‌يه قويديغى كوروشدن حركتله كولتور/مدنيت ايله دين آراسنده حياتى بر ايليشكينڭ وارلغى ممكن كورونمكده‌در. دينيله‌بيليركه، هر دينڭ بر مدنيتى اولديغى كبى مدنيتلرڭ ده دينلرى واردر.

بو نقطه‌ده "كولتور" و "مدنيت" آراسنده‌كى قاورامسال ايليشكى ده أله آلينمليدر. أوزرنده هنوز اوزلاشيلامايان بو ايكى قاورام چوغى زمان بربرينڭ يرينه قوللانيلير. جميل مريج بو يوزدن مدنيتى "محتواسى، چاغدن چاغه، ئولكه‌دن ئولكه‌يه، يازاردن يازاره دگيشن قاپياق و قراڭلق كلمه" اولارق طانيملار. انكليز و فرانسزلرڭ "سيويليزاسيون" اولارق آدلانديردقلرى قاورام بزده "مدنيت" اولارق قارشيلغنى بولمشدر. آلمانلر ايسه "سيويليزاسيون" يرينه "كولتور" كلمه‌سنى ترجيح ايتمشلردر. عين قاورام آلاننده بولونان كولتورڭ ملّى و يَرَل، مدنيتڭ ايسه داها قاپساييجى و أورنسل اولديغى سويلنه‌بيلير. بو ايكى قاورام

2. Görgün, Yahsin. (2020). "İslam-Batı İlikileri Çerçevesinde Medeniyet Meselesi. İstanbul: Endülüs yay. S. 20.

آراسنده‌کی فرق شویله ده آچیقلانابیلیر: ”آلمانیه‌ده کولتور، خلقڭ یاشادیغی و بیلدیگی داورانیش طرزلرینی طولاییسیله خلقڭ صاحب اولدیغی هر شیئی افاده ایدر. سیویلیزاسیون (مدنیت)، فرانسه و انکلتره‌ده آریسطوقراتلرڭ صاحب اولدیغی نه وارسه اونی افاده ایدر.“ مدنیت ویا مدنیلشمك دینیلدیگنده باتی مرکزلی بر حیات طرزینڭ آڭلاشیلمه‌سنڭ تملنده ده قاورامڭ باتی آوروپه آریسطوقراسیسی ایله اولان باغی یاتمقده‌در. نه‌یڭ مدنی اولوب اولمادیغنی بلیرله‌مه یتکیسنی کندنده کورن و اصلا مدنی اولمایان باتی...

اویغارلق، مدنیت، کولتور، حرس کبی ترمینولوژیك چشیتلیلك ایچنده ابن خلدونه عائد اولان ”عمران“ قاورامی طاشیدیغی آڭلام اعتباریله أونملی بر یر اشغال ایتمکده‌در. ”عمران“ یعنی عمرلر... انسان عمرینه صیغان و انسان أورونی اولان هر شی... جمیل مریج، ابن خلدونه کوره تاریخڭ ایکی آناختاری اولدیغنی افاده ایدر: ”عمران و عصبیت. عمران بر قومڭ یاپدقلرینڭ و محصولاتنڭ بتونی، اجتماعی و دینی دوزن، عددلر و اینانجلر. عمران، تاریخی و انسانی بتون اولارق افاده ایدن بر کلمه.“

کولتور ایرماغنڭ أونملی و حیاتی عنصرلرندن بر دیگری ده دیلدر. دیل، طوپلومسال بر آندلاشمه‌در. طوپلومی قوران بر باقیمه دیلدر. کولتوره عائد هر نه وار ایسه اونی دیلدن آیری دوشونمك امکانسزدر. کولتور دینیلن اورتاق دگرلرڭ صوڭره‌کی قوشاقلره

temelinde de kavramın Batı Avrupa aristokrasisi ile olan bağı yatmaktadır. Neyin medeni olup olmadığını belirleme yetkisini kendinde gören ve asla medeni olmayan Batı...

Uygarlık, medeniyet, kültür, hars gibi terminolojik çeşitlilik içinde İbni Haldun'a ait olan "umran" kavramı taşıdığı anlam itibarı ile önemli bir yer işgal etmektedir. "Umran" yani ömürler... İnsan ömrüne sığan ve insan ürünü olan her şey... Cemil Meriç, İbn Haldun'a göre tarihin iki anahtarı olduğunu ifade eder: "Umran ve asabiyet. Umran bir kavmin yaptıklarının ve mahsulatının[3] bütünü, içtimaî ve dinî düzen, âdetler ve inançlar. Umran, tarihî ve insanı bütün olarak ifade eden bir kelime."[4]

Kültür ırmağının önemli ve hayati unsurlarından bir diğeri de dildir. Dil, toplumsal bir antlaşmadır. Toplumu kuran bir bakıma dildir. Kültüre ait her ne var ise onu dilden ayrı düşünmek imkânsızdır. Kültür denilen ortak değerlerin sonraki kuşaklara dil aracılığı ile aktarıldığı dikkate alınırsa bu ırmağın suyunun "dil" olduğu da söylenebilir. Zira nehirler taşıdıkları malzemeleri yüzlerce kilometre uzağa götürmektedir. Tıpkı dilin binlerce yıl öncesinden günümüze taşıdıkları gibi... Burada şu soru akla gelmektedir: "Lisan", bir ırmağın suyu kadar ehemmiyetliyse suyu temiz tutmak gerekmez mi? Su kirlenirse içindeki canlılar ve o sudan istifade edenler de bundan zarar görmez mi? Dil bilimciler tara-

3. Bu kelime metnin orijinalinde "yaratıklarının" olarak geçmektedir. Her ne kadar dilimize bir şekilde yerleşmişse de yaratma fiilinin sadece Allah'a mahsus olduğunu bilerek ve mesuliyetini idrakle yerine bu kelimeyi koyduk. (Editör)
4. Meriç, Cemil. (2015). "Umrandan Uygarlığa". İstanbul: İletişim Yayınları, s. 147.

fından canlı bir organizma olarak değerlendirilen dil üzerinde yersiz/yetkisiz müdahaleler elbette olumsuz sonuçlar doğuracaktır.

Bugün "medeniyet" denilince Batı akla geldiğinden giyim, hayat tarzı vb. alanlarda olduğu gibi dilde de Batılılaşma özentisi kendini hissettirmektedir. Pek çok kişi Türkçenin öz malı olan kelimelerin yerine kullanılan İngilizce kelimeleri artık kabullenmiş görünmektedir. Kıyafetlerin üzerinde İngilizce yazıların yer alması gençler tarafından "havalı" olarak değerlendirilmekte ve rağbet görmektedir. İngilizce olan dükkân isimleri ve markaların müşteriler tarafından tercih edilmesi de bu kısır döngüyü devam ettirmektedir.

Sadece dil alanında değil, kültüre ait bütün unsurlar üzerinde zoraki müdahaleler milletlerin kimliklerinin devamlılığı açısından tehlike arz etmektedir. Batı; karakter olarak işgalci, zorba ve yıkıcı olduğundan dünya üzerinde tek dil ve tek medeniyet ütopyasına ulaşmak için herkesi zorla "medenileştirmek(!)" ister. Onun bu arzusuna hizmet eden yani Batının ilim ve fennini alırken topyekûn medeniyetine talip olanlar da kendi medeniyetleriyle kavgalı, aşağılık kompleksine kapılmış kimselerdir.

Bu noktada son söz Bilge Kral Aliya İzzet Begoviç'indir: **"Bunu hiç unutma evlat. Batı hiçbir zaman medenî olmamıştır ve bugünkü refahı, devam edegelen sömürgeciliği; döktüğü kan, akıttığı gözyaşı ve çektirdiği acılar üzerine kuruludur."**

ديل آراجيلغى ايله آقتاريلديغى دقّته آلينيرسه بو ايرماغڭ صوينڭ "ديل" اولديغى ده سويلنه‌بيلير. زيرا نهرلر طاشيدقلرى مالزمه‌لرى يوزلرجه كيلومتره اوزاغه كوتورمكده‌در. طبقى ديلڭ بيڭلرجه ييل أوڭجه‌سندن كونمزه طاشيدقلرى كبى... بوراده شو صورى عقله كلمكده‌در: "لسان"، بر ايرماغڭ صوبى قدر اهمّيتليسه صوبى تميز طوتمق كركمزمى؟ صو كيرلنيرسه ايچنده‌كى جانليلر و او صودن استفاده ايدنلر ده بوندن ضرر كورمزمى؟ ديل بيليمجيلر طرفندن جانلى بر اورغانيزمه اولارق دگرلنديريلن ديل أوزرنده يرسز/يتكيسز مداخله‌لر البته اولومسز صوڭوچلر طوغوراجقدر.

بوكون "مدنيت" دينيلنجه باتى عقله كلديگندن كييم، حيات طرزى وب. آلانلرده اولديغى كبى ديلده ده باتيليلاشمه أوزنتيسى كنديني حسّ ايتديرمكده‌در. پك چوق كيشى تركجه‌نڭ أوز مالى اولان كلمه‌لرڭ يرينه قوللانيلان انكليزجه كلمه‌لرى آرتيق قبوللنمش كورونمكده‌در. قيافتلرڭ أوزرنده انكليزجه يازيلرڭ يرآلمسى كنجلر طرفندن "هوالى" اولارق دگرلنديريلمكده و رغبت كورمكده‌در. انكليزجه اولان دكّان اسملرى و مارقه‌لرڭ مشتريلر طرفندن ترجيح ايديلمسى ده بو قيصير دونكوبى دوام ايتديرمكده‌در.

ساده‌جه ديل آلانده دگل، كولتوره عائد بتون عنصرلر أوزرنده زوراكى مداخله‌لر ملّتلرڭ كيملكلرينڭ دواملىلغى آچيسندن تهلكه عرض ايتمكده‌در. باتى؛ قراقتر اولارق اشغالجى، زوربه و ييقيجى اولديغندن دنيا أوزرنده تك ديل و تك مدنيت ئوطوپيه‌سنه اولاشمق ايچون هركسى زورله "مدنيلشديرمك(!)" ايستر. اونڭ بو آرزوسنه خدمت ايدن يعنى باتينڭ علم و فنّنى آليركن طوپ يكون مدنيتنه طالب اولانلر ده كندى مدنيتلريله غوغالى، آشاغيلق قومپلكسنه قاپيلمش كيمسه‌لردر.

بو نقطه‌ده صوڭ سوز بيلگه قرال على عزّت بكوويچڭدر: "بونى هيچ اونوتما اولاد. باتى هيچ بر زمان مدنى اولمامشدر و بوكونكى رفاهى، دوام ايده‌كلن سوموركه‌جيلگى؛ دوكديگى قان، آقيتديغى كوز ياشى و چكديرديگى آجيلر أوزرينه قورولیدر."

بیت برجسته

Beyt-i Berceste

| İbrahim Sarıtaş |

KÖŞE PENCERESİ

رسول اکرم علیه الصّلات والسلام ادّعای نبوّت ایتمه، قرآن عظیم الشأن کبی بر فرمانی کوسترمه و اهل تحقیقك یاننده بیله قدر معجزات باهره‌یی کوسترمشدر. او معجزات، هیئت مجموعه‌سیله دعوای نبوتك وقوعی قدر وجودلری قطعیدر. قرآن حکیمك چوق یرلرنده انك معنّد کافرلردن نقل ایتدیکی سحر اسناد ایتمه‌لری کوستریورکه، او معنّد کافرلر دخی معجزاتك وجودلرینی و وقوعلرینی انکار ایده‌میورلر. یالکز کندیلرینی آلدتمق ویا اتباعلرینی قاندیرمق ایچون، حاشا، سحر دیمشلر. اوت، معجزات احمدیه‌نك (ع‌ص‌م) یوز تواتر قوتنده بر قطعیتی واردر.

Resûl-ü Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm iddiâ-yı nübüvvet etmiş, Kur'ân-ı Azîmüşşân gibi bir fermanı göstermiş ve ehl-i tahkîkin yanında bine kadar mu'cizât-ı bâhireyi göstermiştir. O mu'cizât, hey'et-i mecmûasıyla da'vâ-yı nübüvvetin vukūu kadar vücûdları kat'îdir. Kur'ân-ı Hakîm'in çok yerlerinde en muannid kâfirlerden naklettiği sihir isnâd etmeleri gösteriyor ki, o muannid kâfirler dahi mu'cizâtın vücûdlarını ve vukū'larını inkâr edemiyorlar. Yalnız kendilerini aldatmak veya etbâ'larını kandırmak için, hâşâ, sihir demişler. Evet, mu'cizât-ı Ahmediyenin (asm) yüz tevâtür kuvvetinde bir kat'iyeti vardır.

(Osmanlıca Zülfikar, 227)

1. Beyit

معجزه منکر ایچون حجّت ربّانیدر

سنی اعلا بیلور اصحاب شهود و اشهاد

Mu'cize münkir içün hüccet-i Rabbânîdür

Seni a'lâ bilür ashâb-ı şuhûd u işhâd

Nabi (4)

İşte mu'cize! Akla kapı açmış, aklın ihtiyarını elden almamış. Bir tarafta mu'cizeyi görüp de inkârlarıyla sihir isnad edenler: Kömür ruhlular... Diğer tarafta şahidler olup da tasdikle imanını kuvvetlendirenler. O'nu (asm): Rehber-i Mutlak ve Muallim-i Ekber bilenler: Elmas ruhlular! (R. Anhüma)

Kelimeler: Hüccet: Belge ve senet olarak karşısındakini susturan delil. Mu'cizat, hüccet olup inkâr edenleri aczde bırakır. / Şuhûd: Hazır olup görme / İşhâd: Şahid getirmek

2-3. Beyit

قیلمغ ایچون تازه‌گلزار نبوّت رونقن

معجزنده ایلمش اظهار سنك خاره صو

معجزی بر بحر بی پایان ایمش عالمده‌کیم

یتمش آندن بیك بیك آتش خانهٔ کفاره صو

Kılmağ içün tâze gül-zâr-ı nübüvvet revnakın

Mu'cizinde eylemiş ızhâr seng-i hâre su

Mu'cizi bir bahr-ı bî-pâyân imiş 'âlemde kim

Yetmiş andan bin bin âteş-hâne-i küffâre su

Fuzuli (2)

İşte mu'cize! Hatemü'l Enbiyanın elinden zahir olmakla nübüvvetin gül bahçesini İsa Aleyhisselamın ardından nasıl da parlatıyor, tazeliyor; elinde ufaladığı sert taştan kurumuşlara su yürütüyor.

İşte mu'cize, sonsuz deniz! Küfür ve dalalet cehennem olsa söndür(müş)ecek, mevlid-i Nebi'de bin senelik ateşgede ateşinin sönmesi emsali...

Kelimeler: Nübüvvet: Peygamberlik. Resul-ü Ekrem Aleyhisselatü Vesselamdan Ebu Zer Hazretlerinin rivayetine binaen nebilerin adedi yüz yirmi dört bindir. / Revnâk: Parlaklık, güzellik, letâfet / Seng-i hâr: (fa) Sert taş, kaya / Bî-pâyân: (fa) Sonsuz, nihayetsiz

4. Beyit

جهان مدهوش حیرتدر ظهور معجزاتکدن

طریقت اهلنك برهانی سنسك یا رسول الله

Cihân medhûş-ı hayretdür zuhûr-ı mu'cizâtundan

Tarîkat ehlinün bürhânı sensin yâ Resûlallâh

Hersekli Ârif Hikmet (7)

İşte mu'cize! Zuhurundan cihan mest olmuş. "Yolun yolumdur!" diyenler için Zatın değil midir en büyük bir mucize?

Kelimeler: Medhûş-ı hayret: Hayretten mest olmuş / Bürhân: Delalet yönüyle kaya metaneti gibi "sarsılmazlık" bulunan delil. Nebiy-yi Muhterem Aleyhissalatü Vesselamın peygamberliğini doğrulayan bir delil, bürhan olup sarsılmaz bir imana kalb olur.

5. Beyit

معجزاتن شرح ايدر سم بى شمار
طاش نطقه كلدى آغاچ ويردى بار

Mu'cizâtın şerhidersem bî-şumâr
Taş nutka geldi ağaç virdi bâr

Âşık Paşa [6]

İşte külliyetiyle mu'cizat! Bin içre binler... Dâimi, sayısızdan misal: Elde zakir taşlar, hurmaya duran kuru çubuk... (Serverâ! Taş, taşlığınca sana iman getirdi, söyledi; sana iman etmeyenin bağrı taş olsa, taş revadır.)

Kelimeler: Bî-şumâr: (fa) Sayısız, ta'dad olunamaz derecede kesret üzere ve çok olan / Bâr: (fa) Meyve

6. Beyit

يازمقده قالم برمغكك وصفنى عاجز
كه ماهى ايكى شق ايدر اول كاه اقدرما

Yazmakda kalem barmagunun vasfını âciz
Geh mahı iki şakk ider ol gâh akıdur mâ

Taşlıcalı Yahya Bey [5]

İşte mübarek parmağından ve elinden zuhur eden mu'cizât! Kalem vasfından âciz!... Bir işaretiyle kamerin sinesi ikiye yarılmadı mı? Beş musluklu bir çeşme olup gaza gününün şiddetinde tüm susamış orduya kevser gibi su akıtmadı mı?

Kelimeler: Mâ: Su

7. Beyit

محزون قالميا ويرحيات
اظهار قلدن چوق معجزات
عالمده فخرى كائنات
سن سن اول محمّد مصطفى

Mahzûn kalmaya vir hayât
İzhâr kıldun çok mu'cizât
'Âlemde Fahr-i Kâinât
Sensin ol Muhammed Mustafâ

İlhami (Sultan Selim-i Salis) [3]

İşte âb-ı hayat! Zikrettikçe, okudukça mu'cizat-ı Ahmediye'yi hayat buluruz hâlâ asr-ı saadetteki ashab misali. Müntesibi olduğumuz Âlemin Reisi olan Fahr-i Kâinat (asm) ile biz de iftihar ederiz. Ya Muhammed Mustafa! (Sallallâhü te'âlâ 'aleyhi's-salâtü'-l evfâ ves-selâmü'l asfiyâ ve't-tahiyyetü'l- ezkâ)

KAYNAKÇA:

1. BEDİÜZZAMAN, Said Nursi, (2011), *Osmanlıca Zülfikar*, İstanbul: Altınbaşak Neşriyat
2. *Divan-ı Fuzuli*, Milli Kütüphane, Yazmalar, No: A3401 (s. 10)
3. *Divan-ı İlhami*, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, Yazma Eserler, No: TY05526 (v. 5A)
4. *Divan-ı Nabi,* Milli Kütüphane, Yazmalar, No: A91 (v. 7B)
5. *Divan-ı Yahya*, Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Manzum, No: 516 (v. 2B)
6. *Garib-nâme*, Milli Kütüphane, Adnan Ötüken Halk Kütüphanesi, No: 57 (v. 6A)
7. Hersekli Ârif Hikmet Bey, (1335), *Divan*, İstanbul: Matbaa-i Âmire (s. 87)
8. http://katalog.istanbul.edu.tr/
9. https://kulliyat.risale.online/
10. http://lugatim.com/
11. http://www.yazmalar.gov.tr/

كلمه‌لرڭ كوكنلرينه يولجيلق

Kelimelerin Kökenlerine Yolculuk

| Dr. Mirza Ayhan İnak |

سوكيلى دوستلر، جمهوريتڭ قورولديغى، ياغمورلرڭ چوغالديغى، ترشيلرڭ قورولديغى، ترخانه‌لرڭ ياپيلديغى، تخوملرڭ اكيلديگى اكيم آينده‌يز. ايمپراطورلق ديللرى أوزرينه چاليشمه‌لر ياپان، رحمتلى نهاد سامى بانارلى "تركجه‌نڭ سرلرى" اسملى قيمتلى اثرنده ير يوزنده و جهان تاريخنده ايمپراطورلق ديلى اولمامش، اولامامش ديللرڭ پك چوق اولديغنى فقط ايمپراطورلق ديلى اولابيلمه‌يى باشارمش ديللرڭ نادر اولديغنى سويلر. و بو قونوده شويله ديرر: "تركجه داها اورته آسيه‌ده‌كى قورولوش عصرلرنده بيله، أوز ديل دگل، بر ايمپراطورلق ديليدى. بر ديلڭ طوغوشنده، قراقترنده، عنعنه‌سنده و دهاسنده باشقه ديللردن كلمه‌لرى ملّيلشديرمه حياتى و قدرتى وارسه، آرتيق او ديلى أوز ديل ياپمه‌يه قالقمق، ديلى كندى طبيعتندن و دهاسندن اوزاقلاشديرمقدركه بونى آنجق جهالتڭ و ضلالتڭ اللرى ياپار." ايشته بز ده بينه، ديلمزه كيرمش، آرتيق بزدن بر پارچه اولمش، ملّيلشمش، تركجه‌لشمش كلمه‌لريمزڭ كوكنلرينه يولجيلق ياپمه‌يه دوام ايده‌جگز. ايلك كلمه‌مز "جمهوريت"

Sevgili dostlar, Cumhuriyetin kurulduğu, yağmurların çoğaldığı, turşuların kurulduğu, tarhanaların yapıldığı, tohumların ekildiği ekim ayındayız. İmparatorluk dilleri üzerine çalışmalar yapan, rahmetli Nihad Sami Banarlı **"Türkçenin sırları"** isimli kıymetli eserinde yeryüzünde ve cihan tarihinde imparatorluk dili olmamış, olamamış dillerin pek çok olduğunu fakat imparatorluk dili olabilmeyi başarmış dillerin nadir olduğunu söyler. Ve bu konuda şöyle der: **"Türkçe daha orta Asya'daki kuruluş asırlarında bile, Özdil değil, bir imparatorluk diliydi. Bir dilin doğuşunda, karakterinde, ananesinde ve dehasında başka dillerden kelimeleri millileştirme hayatı ve kudreti varsa, artık o dili Özdil yapmaya kalkmak, dili kendi tabiatından ve dehasından uzaklaştırmaktır ki bunu ancak cehaletin ve dalaletin elleri yapar."** İşte biz de yine, dilimize girmiş, artık bizden bir parça olmuş, millileşmiş, Türkçeleşmiş kelimelerimizin kökenlerine yolculuk yapmaya devam edeceğiz. İlk kelimemiz **"cumhuriyet"**

CUMHURİYET: Millet hâkimiyetine dayanan ve bu hâkimiyetin milletin temsilcisi olarak seçilen milletvekilleri ve başlarındaki cumhurbaşkanı tarafından yürütüldüğü devlet idaresi şeklini ifade eden bu kelime Arapça kökenli bir kelimedir. **"Topluluk, halk"** manasındaki **"cumhur"** kelimesine **"lık, lik"** anlamı katan **(-iyyet)** masdar eki getirilmesi ile oluşmuştur.

جمهوريت

ترخانه

TARHANA: Kelimenin Farsça "terhane" kelimesinden dilimize geçtiği de söylenir. Lakin Türkçe'nin en eski tarihli sözlük çalışması olan 11. yüzyılda yazılmış Divan-ı Lügatü't-Türk'te tarhana için, yazdan kış için saklanan yoğurt anlamında **"tar"** kelimesi kullanılmaktadır. Kelime daha sonra Türkçeden Balkan dillerine ve Macarcaya da geçmiştir.

Tarhananın ortaya çıkışı ile ilgili bazı rivayetler mevcut olup en yaygın olanı tarhananın 'dar hane' ifadesinden türediğini söyleyen anlatımdır. Rivayete göre; "Bir gün Sultan, seferde bir köylünün evine misafir edilir ve evin hanımı sunacak fazla bir şeyi olmadığı için alelacele bir çorba ikram eder. Çorbayı sunduktan sonra da Sultan'a karşı sıkılarak, "Sultanım dar hane çorbasıdır, afiyet ola!" der. İşte dar hane olarak adlandırılan çorbaya da zamanla tarhana denmeye başlanmıştır."

شاه اثر

ŞAHESER: Bu kelime Farsça kökenli bir kelimedir. Eserlerin içinde en büyüğünü ifade eder. İnsanların yaptığı eserlerin, yazdığı kitapların; sıradan eser ve kitaplara göre ne derece üstün olduğunu ifade etmek için kullanılır. Mesela, bir cami eserdir, lakin Mimar Sinan'ın yaptığı Selimiye Camii bir şaheserdir.

دوگون

DÜĞÜN: Bu kelime Türkçe kökenli bir kelimedir. Aslı **"tüğün"**dür. **"Bağlamak"** manasındaki **'tüğmek'** kökünden gelmektedir. **"Düğme"** kelimesi de aynı kökten gelmektedir. Genelde evlenme dolayısıyla yapılan şenlik manasında kullandığımız kelime, gerçekten de **"karşılıklı bir bağlamayı ve bağlanmayı"** ifade etmektedir. **"Düğün Alayı, Düğün Dernek, Düğün Bayram Etmek, Düğün Evi Gibi, Düğüne Gider Gibi"** dilimizde pek çok şekilde kullanılmaktadır.

شهزاده

ŞEHZADE: Bu kelime birleşik bir kelimedir. Farsça kökenlidir. "**Şah**" ve "**zade**" kelimelerinden oluşmuştur. "**Şah**" padişah anlamındadır. "**Zade**" ise evlad, oğul manasınadır. Padişah oğlu, sultan oğlu anlamına gelen bu kelime Osmanlıda çok kullanılmıştır.

سرزنیش

SERZENİŞ: **"Başa kakma, sitem etme"** anlamında kullandığımız kelime, Farsça birleşik bir kelimedir. **"Ser" ve "zeniş"** kelimelerinden oluşmaktadır. **Ser,** "baş" anlamındadır; **zeniş** ise "vurma, vuruş" manasına gelmektedir.

تخوم

TOHUM: Bu kelime dilimize Farsçadan gelmiştir. **"Tuhm"** kelimesinden değişiklikle Türkçeleşmiştir. Bitkilerde aşılanma sonunda çiçekten sonra oluşan ve toprağa gömülünce kendisinden yeni bir bitki üreyen dâneye bu isim verilir. Tohumla alakalı pek çok deyim vardır. **"Tohum atmak", "Tohum ekmek", "Tohumlamak"** bunlardan sadece birkaç tanesidir. Mevlana'nın şu sözü de bu konuda çok anlamlıdır: **"Kötülük yaptın mı kork! Çünkü o bir tohumdur. Allah yeşertir, karşına çıkartır."**

شاهانه

ŞAHÂNE: Bu kelime Farsçadan dilimize geçmiş bir kelimedir. "**Şah**" kelimesi padişah, hükümdar, sultan anlamındadır. "**Âne**" eki ise ait, layık, şayeste manasına gelmektedir. Yani biz "**şahâne**" dediğimizde padişahlara ait, hükümdarlara layık, sultanlara şayeste bir işten veya bir güzellikten bahsetmiş oluyoruz. Mesela, "**ferman-ı şahâne**" derken padişaha ait bir fermanı, buyruğu ifade ederiz. "**Şahâne bir saray**" derken ise, padişahlara layık bir saraydan bahsetmiş oluruz.

بِلِيُورمُيدُنُز

Biliyor muydunuz?

| Arif Emre Gündüz |

KANUNÎ SULTAN SÜLEYMAN'IN EL YAZISI

چیوی زاده محي الدّین محمد افندی، ١٥٣٩-١٥٤٢ سنه‌لری آراسنده عثمانلیده شیخ الاسلاملق یاپمش بر عالمدر. چیوی زاده محي الدّین محمد افندینڭ اوغلی چیوی زاده محمد افندی ایسه، ١٥٨٢-١٥٨٧ سنه‌لری آراسنده شیخ الاسلاملق یاپمشدر. چیوی زاده محي الدّین محمد افندینڭ باباسی ایسه مدرّس و خطّاط چیوی الیاس افندیدر. چیوی زاده لقبی بورادن کلمکده‌در. چیوی زاده کوچك یاشده‌یکن، باباسی وفات ایتدیگندن طولایی استانبوله علم تحصیلی ایچون کلمشدر. استانبولده ملاّ بالی، تاجی زاده سعدی چلبی و فناری زاده محي الدّین افندی کبی برچوق عالمدن درس آلدی. صیره‌سیله مدرّسلك، قاضیلق و قضیعسکرلك یاپدی. چیوی زاده کرك شیخ الاسلاملق یاپدیغی صیره‌ده کرکسه ده ١٥٤٢ سنه‌سنده عزل ایدیلدکدن صوکره ابوالسعود افندی و برچوق عالمله بعض دینی قونولرده ترس دوشمشدر. عثمانلیده شیخ الاسلاملق کوروندن عزل ایدیلن ایلك کیشی اولمشدر. اوندن أوکجه هیچ بر شیخ الاسلام عزل ایدیلمه‌مشدی. ١٥٤٥'ده روم ایلی قضیعسکرلکنه کتیریلدی. ١٥٤٧'ده روم ایلی قاضیعسکری ایکن، ایکیندی دیوانی صیره‌سنده راحتسزلاندی و وفات ایتدی. شیخ الاسلام اولان اوغلی چیوی زاده محمد افندینڭ طیشنده بر اوغلی داها واردی. او وفات ادینجه، ملاّ بالینڭ یاپدیردیغی جامعنڭ یاقیننه دفن ایدیلمسی ایچون قانونی سلطان سلیماندن اذن ایستندی. اذن ایسته‌مه یازیسنڭ أوزرنده، قانونینڭ دفن ایچون دفن اول صنع شکلنده اذن ویردیگنه دائر ال یازیسنه راستلامقده‌یز.

Çivizade Muhyiddin Mehmed Efendi, 1539-1542 seneleri arasında Osmanlı'da şeyhülislamlık yapmış bir âlimdir. Çivizade Muhyiddin Mehmed Efendi'nin oğlu Çivizade Mehmed Efendi ise, 1582-1587 seneleri arasında şeyhülislamlık yapmıştır. Çivizade Muhyiddin Mehmed Efendi'nin babası ise müderris ve hattat Çivi İlyas Efendi'dir. Çivizade lakabı buradan gelmektedir. Çivizade küçük yaştayken, babası vefat ettiğinden dolayı İstanbul'a ilim tahsili için gelmiştir. İstanbul'da Molla Bâlî, Tâcîzâde Sâdî Çelebi ve Fenârîzâde Muhyiddin Efendi gibi birçok alimden ders aldı. Sırasıyla müderrislik, kadılık ve kazaskerlik yaptı. Çivizade gerek şeyhülislamlık yaptığı sırada gerekse de 1542 senesinde azledildikten sonra Ebussuud Efendi ve birçok alimle bazı dinî konularda ters düşmüştür. Osmanlı'da şeyhülislamlık görevinden azledilen ilk kişi olmuştur. Ondan önce hiçbir şeyhülislam azledilmemişti. 1545'de Rumeli kazaskerliğine getirildi. 1547'de Rumeli kazaskeri iken, ikindi divanı sırasında rahatsızlandı ve vefat etti. Şeyhülislam olan oğlu Çivizade Mehmed Efendi'nin dışında bir oğlu daha vardı. O vefat edince, Molla Bâlî'nin yaptırdığı caminin yakınına defnedilmesi için Kanunî Sultan Süleyman'dan izin istendi. İzin isteme yazısının (BOA, A.{AMD, 1/1) üzerinde, Kanunî'nin defin için 'defn olsun' şeklinde izin verdiğine dair el yazısına rastlamaktayız.

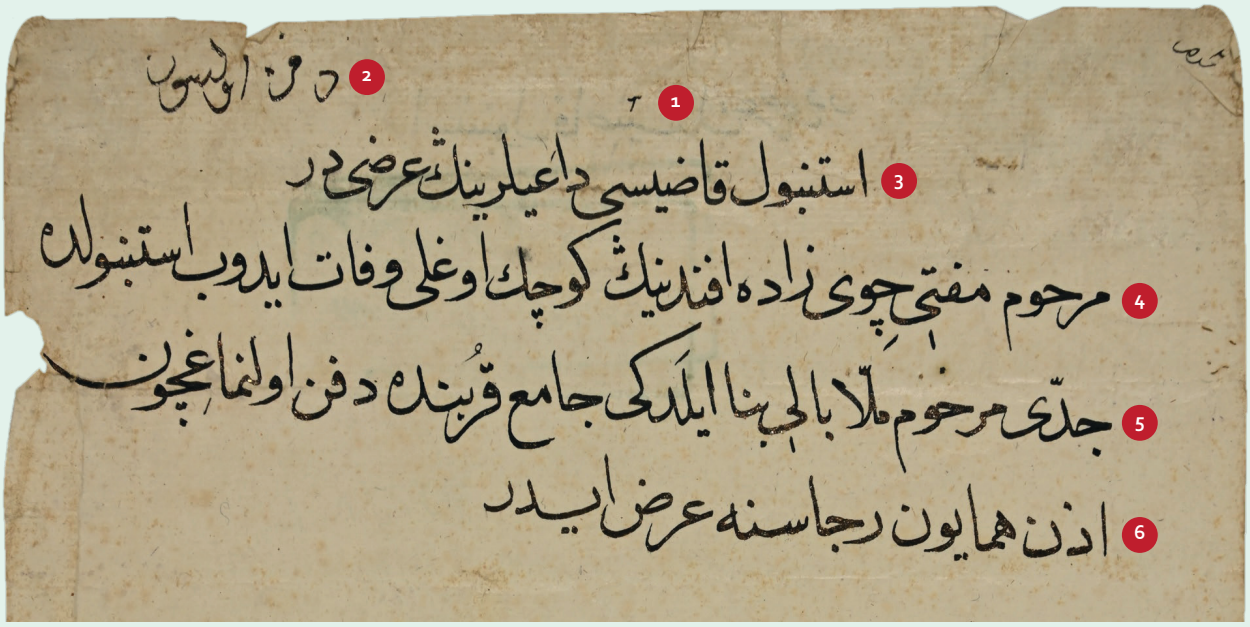

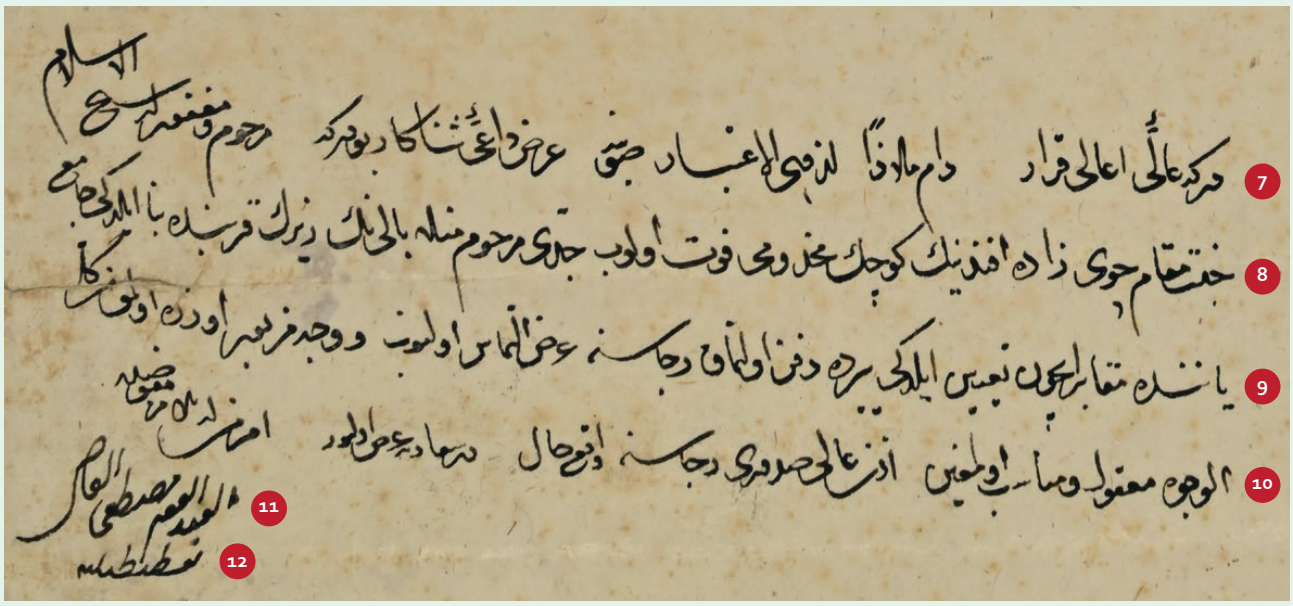

Transkripsiyonu:

Tarih: Kanunî Sultan Süleyman Dönemi (Miladî 1520-1566)

(1)Hû

(2)Defn olsun

(3)İstanbul kadısı dâîlerinin arzıdır (4)Merhûm müftü Çivizâde Efendi'nin küçük oğlu vefat edip İstanbul'da (5)ceddi merhûm Molla Bâlî binâ eylediği cami kurbunda defn olunmağıçün (6)izn-i hümâyûn recâsına arz eder (7)Dergeh-i âlî-i eâlî-karar dâme melâzen li-zevi'l i'tibâr savbına arz-ı dâî-i senâkâr budur ki merhûm ve mağfûrun-leh Şeyhülislâm-ı (8) cennet-makâm Çivizâde Efendi'nin küçük mahdûmu fevt olup ceddi merhûm Molla Bali'nin Zeyrek kurbunda binâ eylediği câmi (9)yanında mekâbir için ta'yîn eylediği yerde defn olunmak recâsına arz-ı iltimâs olunup ve vech-i mezbûr üzere olmak min külli'- (10)l-vücûh ma'kûl ve münâsib olmağın izn-i âlî sudûru recâsına vâki-i hâl der-i saâdete arz olunur emr men lehü'l-emre müfevvazdır.

(11)El-abdü'l-fakîr Mustafa el-Kadı (12)Bi-Kostantiniyye

H. Halit Atlı

İSLAM'IN İZZETİ BİZİM İZZETİMİZDİR

Kuruluş temellerini Ehl-i Sünnet çizgisinde atan Osmanlı Devleti yıkılışına kadar İslam'ın mukaddes değerlerini her türlü şekilde muhafazayı kendisine aslî bir görev bilmiş, bu değerleri küçümseyenlere, itibarsız göstermeye çalışanlara müsaade etmemiştir. Hatta mukaddesatı koruma refleksi ülke sınırları dışına da taşmış, tüm Müslümanların halifesi unvanıyla İslam'ın izzetinin ve saygınlığının ayaklar altına alınmasına izin verilmemiştir.

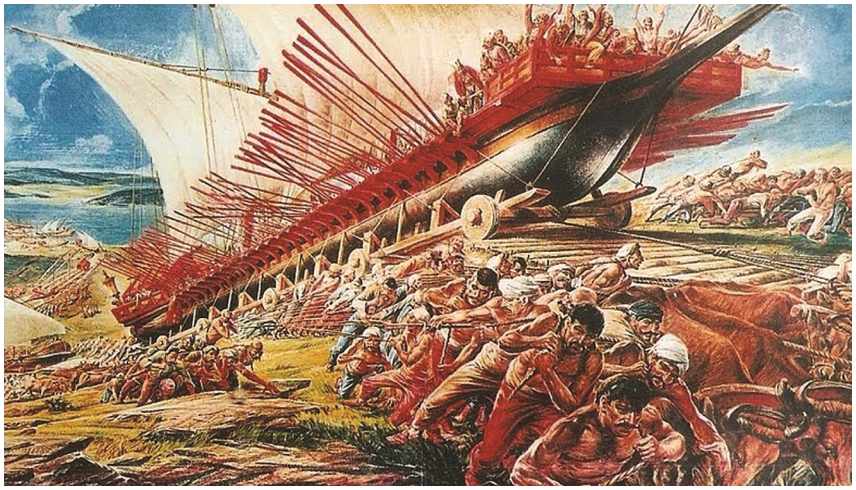

Devlet-i Aliye-i Osmaniye'de birçok farklı din ve mezhebe mensup insanlar bulunuyordu. Toplum dinamiği içerisinde istisnai durumlar hariç birbirinin inancına hoşgörü kuralları çerçevesinde yaklaşılıyordu. Ancak bazen bilinçli bazen de bilinçsiz olarak karşıdakinin mukaddesatına sövme ve hakaret etme gibi tavırlar ortaya çıkabiliyordu. Osmanlı Devleti bu konuda Müslim veya gayrimüslim fark etmeksizin gerekli müeyyideleri uygulamış, herhangi bir kutsalın çiğnenmesine hoşgörülü davranmamıştır.

Şunu da belirtmek gerekir ki Osmanlının ihtişamlı dönemlerinde İslâmî değerlere hakaret edenlere verilen cezalar ağır hapis cezası veya idam iken devletin gücünün zayıfladığı dönemlerde idam cezası neredeyse hiç uygulanmamış, hapis cezaları da hafifletilerek verilmiştir. İzzet-i dîniyenin korunması konusundaki hassasiyet, Müslümanların halifesi unvanını aktif bir şekilde kullanan Sultan II. Abdülhamid Han zamanında tekrar artmış, İslam'a saldırıların fazlalaştığı bu dönemde yurt içi ve yurt dışı tüm meşru kanallar kullanılarak toplumun değerlerinin korunması için gayret sarf edilmiştir. Beyoğlu'nda açılan "Selmân-ı Pâk" isimli bir berber dükkânının isminin bir sahabe adı olmasından ötürü uygun olmadığı belirtilerek isminin değiştirilmesinin talep edilmesi; "Sirkecizâde Muhammed Tevfik" isimli bir ayakkabı firmasının kundura altına Muhammed ismini yazmasının, Hz. Peygamberi (sav) hatırlatacağından engellenmesi; yurt dışından getirilen ve üzerlerinde Lafza-i Celâl ve Hz. Peygamberin ismi bulunan şamdan ve sandalyelere el konulması; Avrupa'da üretilmiş bir çikolatanın üzerine "Timsah Peygamber" ifadesinin yazılması üzerine bu çikolatanın ülke sınırları içine sokulmaması; Fransa'da Hz. Peygamberin canlandırılacağı "Mahomet" adlı piyesin oynatılmasının yasaklatılması gibi girişimler bu hassasiyetin örneklerindendir.

Hangi dönemde olursa olsun Osmanlı Devleti, genel anlamda her türlü mukaddesatın muhafızlığını üstlenmiş, özel olarak da halife-i Müslimîn sıfatıyla İslam'ın şerefini ve Müslümanların hamiliğini bir vazife olarak görmüş din ve vicdan devletidir. Günümüzde de İslam'ın, onun savunduğu ahlak değerlerinin ve dünya üzerindeki tüm Müslümanların izzetini koruyacak bir devlet düzeni hepimizin arzusudur.

Vesika 1

Bulgaristan'ın Ropçoz nahiyesinde Müslüman bir kadına jandarmalar tarafından kötü muamele ve tacizde bulunulduğu ve buna benzer örneklerin de daha önce yaşandığı, ancak sorumluların herhangi bir cezai takibata uğramadıklarından bahisle gerekli işlemlerin yapılması hakkında Sadaretten Bulgaristan Komiserliğine yazılan şukka (8 Şubat 1890)

Bâb-ı Âlî/ Dâire-i Sadâret-i Uzmâ / Dîvân-ı Hümâyûn / Vilâyât-ı Mümtâze ve Muhtâre Kalemi

Aded 115

Hüve

(1) *Bulgaristan Komiserliği Başkitâbetine*

(2) *Sa'âdetlü efendim,* ***(3)*** *Ropçoz nâhiyesi kurâsından Peliç karyesi ahâlîsinden Topal Hasan nâmında birinin hânesine cebren duhûl ile zevcesi hakkında jandarmalar tarafından ne sûretle mu'âmelât-ı şenî'a icrâ edilmiş ve yine* ***(4)*** *bu kabîlden olarak Dranova karyesinde evvelce gâib olan bir çocuğun taharrîsi bahânesiyle ba'zı İslâm kadınları hakkında ne vechile harekât-ı nâ-marziyye icrâsına kıyâm olunmuş olduğuna ve ol bâbda hükûmet-i mahalliyyeye* ***(5)*** *mürâca'at ve şikâyet olunmuş ise de mütecâsirlerin te'dîb ve mücâzât olunmadıklarına ve ahâlî-i İslâmiyye hakkında bir müddetden beri revâ görülen mu'âmele-i i'tisâfiyyeden bahisle ba'zı ifâdâta dâir Bulgaristan Komiserliği* ***(6)*** *İkinci Kitâbetinden Hâriciyye Nezâret-i celîlesine meb'ûs tahrîrâtın bir sûreti leffen irsâl-i sûy-ı sa'âdetleri kılınmağla münderecâtına nazaran bu bâbda lâzımgelenlere icrâ-yı tebliğât ile keyfiyyetin inhâsına himmet olunması siyâkında şukka-i mecî terkîm olundu.*

(7) *Fî 18 Cemâziye'l-âhire sene 307 fî 27 Kânûn-ı sânî sene 305*

(8) *Sadr-ı a'zam mühür (Muhammed Kâmil bin Sâlih)*

HR_SFR_04___00333_00041_001_001

KELİMELER:

Çâker-i kemîne: Aciz kul / Dâ'î-i kemîne: Aciz duacı / Duhûl: Girme / Hedm: Yıkmak / İnhâ: Haber verme / İrsâl: Gönderme / İş'ârât: Resmî yazılar / İ'tisâfiyye: Sapkınlık, haksızlık / Kaziyye-i mu'tenâ-bihâ: Uyulmasına özen gösterilen hüküm / Leffen: Ek olarak / Matviyyen: Bir şeyin içine sarılarak / Mecî: Gelme, geliş / Men lehü'l-emr: Emir sahibi olan kişi / Men'-i tekerrür: Tekrarlanmasının engellenmesi / Mer'iyyet: Yürürlük / Merkûm: Adı geçen / Muahharan: Sonradan / Mutazammın: İçeren / Münderecât: İçerik / Mütecâsir: Cesaret eden / Nâ-marziyye: Rıza gösterilmeyen / Sâmî: Yüce / Sinn-i rüşd: Mükellefiyet yaşı / Siyâkında: İfadenin akış şekli, bağlam / Sûy: Yön, taraf / Şenî'a: Kötü / Şukka: Üst merciden alt merciye yazılan resmî yazı / Taharrî: Araştırma / Taht-ı te'mîn: Garanti altı / Terkîm: Yazma / Tesyîr-i savb-ı sâmî: Yüce makama göndermek / Veliyyü'l-emr: Emir sahibi olan kişi / Vilâyât-ı mümtâze ve muhtâre: İmtiyazlı ve seçilmiş (özerk) vilayetler / Yortu: Hristiyanların bayramı / Zımn: Maksat

Vesika 2

Bulgaristan'ın Filibe şehrinde ezana ve müezzine hakaret eden birinin yakalandıktan sonra serbest bırakıması, ayrıca cami duvarının din düşmanları tarafından yıkılmasından bahisle bir daha böyle hadiselerin tekrarlanmasının önlenmesi hakkında Şeyhülislamlıktan Sadarete yazılan tezkire (19 Şubat 1900)

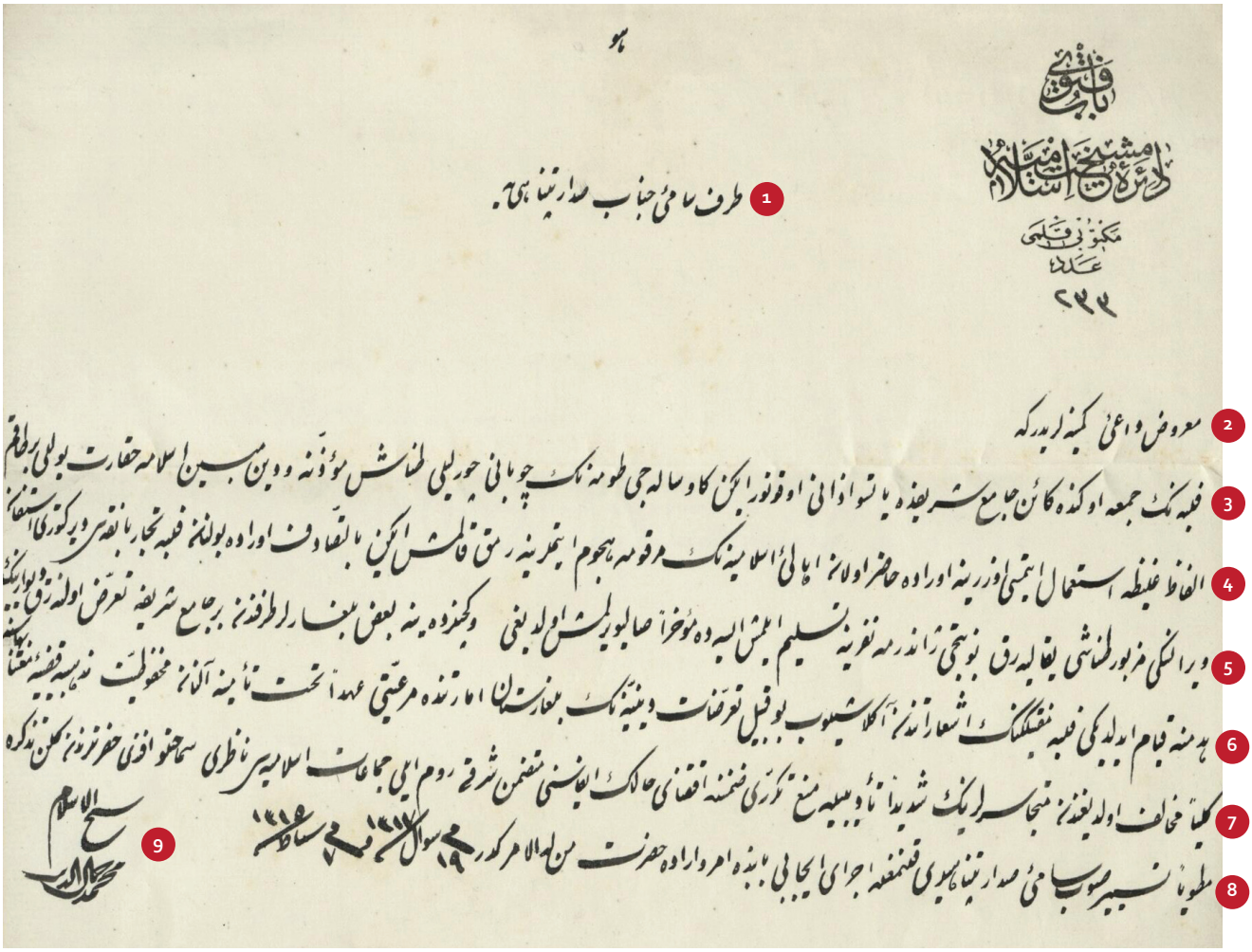

A_}MTZ_(04)_00065_00031_002_001

Bâb-ı Fetvâ

Dâire-i Meşîhat-ı İslâmiyye

Mektûbî Kalemi

Aded 233

Hüve

(1) Taraf-ı Sâmî-i Cenâb-ı Sadâretpenâhîye

(2) Ma'rûz-ı dâ'î-i kemîneleridir ki,

(3) Filibe'nin Cumaönü'nde kâin câmi'-i şerîfde yatsu ezânı okunur iken Kavsalacı Toma'nın çobanı Çorlulu Tanaş müezzine ve dîn-i mübîn-i İslâm'a hakâret yollu birtakım (4) elfâz-ı galîza isti'mâl etmesi üzerine orada hâzır olan ahâlî-i İslâmiyenin merkûma hücûm etmelerine ramak kalmış iken bi't-tesâdüf orada bulunan Filibe Tüccâr Bankası direktörü İstefan (5) Viralingi mezbûr Tanaş'ı yakalayarak nöbetçi jandarma neferine teslîm eylemiş ise de muahharan salıverilmiş olduğu ve geçende yine ba'zı Bulgarlar tarafından bir câmi'-i şerîfe ta'arruz olunarak duvarının (6) hedmine kıyâm edildiği Filibe Müftülüğünün iş'ârâtından anlaşılıp bu kabîl ta'arruzât-ı dîniyyenin Bulgaristan emâretinde mer'iyyeti ahden taht-ı te'mîne alınan mahfûziyyet-i mezhebiyye kaziyye-i mu'tenâ-bihâsına (7) külliyyen muhâlif olduğundan mütecâsirlerinin şedîden te'dîbiyle men'-i tekerrürü zımnına iktizâ-yı hâlin îfâsını mutazammın Şarkî Rumeli cemâ'at-i İslâmiyyesi nâzırı semâhatlü efendi hazretlerinden gelen tezkire (8) matviyyen tesyîr-i savb-ı sâmî-i sadâretpenâhîleri kılınmağla icrâ-yı îcâbı bâbında emr ü irâde hazret-i men lehü'l-emrindir. Fî 19 Şevvâl sene 1317 ve fî 7 Şubat sene 1315

(9) Şeyhü'l-İslâm Muhammed Cemâleddîn

Vesika 3

Noel gecesinde Filibe şehrinde iki Bulgar'ın bir camiye yaptıkları saldırı neticesinde saldırganların yetişkin olmadıklarının anlaşıldığı ve camide gerekli tamiratın yapıldığı hakkında Hariciye Nezaretinden Sadarete yazılan tezkire (24 Nisan 1900)

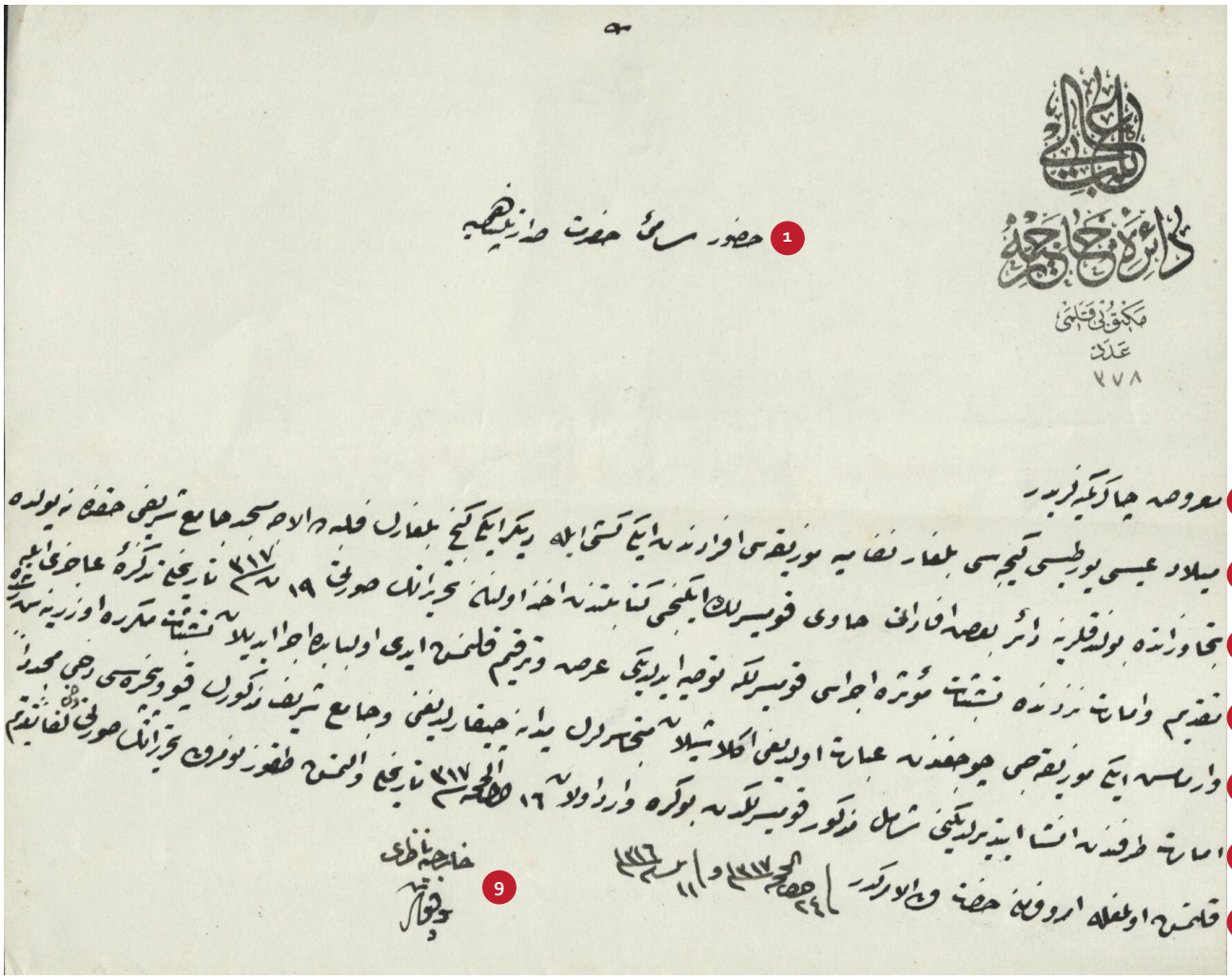

A_}MTZ_(04)_00065_00074_001_001

Bâb-ı Âlî

Dâire-i Hâriciyye

Mektûbî Kalemi

Aded 378

Hüve

(1) Huzûr-ı Sâmî-i Hazret-i Sadâretpenâhîye

(2) Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir,

(3) Mîlâd-ı Îsâ yortusu gecesi Bulgar Nizâmiyye Muzıkası efrâdından iki kişi ile diğer iki genç Bulgar'ın Filibe'de Alacamescid Câmi'-i şerîfi hakkında ne yolda (4) tecâvüzâtda bulunduklarına dâir ba'zı ifâdâtı hâvî Komiserlik İkinci Kitâbetinden ahz olunan tahrîrâtın sûreti 19 N (Ramazân) sene 317 târîhli tezkire-i âcizî ile (5) takdîm ve emâret nezdinde teşebbüsât-ı müessire icrâsı komiserliğe tavsiye edildiği arz ve terkîm kılınmış idi. Ol bâbda icrâ edilen teşebbüsât-ı mükerrere üzerine sinn-i rüşde (6) varmamış iki muzıkacı çocuğundan ibâret olduğu anlaşılan mütecâsirlerin meydâna çıkarıldığını ve câmi'-i şerîf-i mezkûrun kapı ve penceresi dahi müceddeden (7) emâret tarafından inşâ ettirildiğini şâmil mezkûr komiserlikden bu kerre vârid olan 16 Zi'l-hicce sene 317 târîhli ve altmış dokuz numaralı tahrîrâtın sûreti dahi leffen takdîm (8) kılınmış olmağla emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir. Fî 24 Zi'l-hicce sene 1317 ve fî 11 Nisan sene 1316

(9) Hâriciyye Nâzırı bende Tevfîk

حسن خط چالیشمالری

Hüsn-i Hat Çalışmaları

Mesud Hızarcı

▶ Bu sayımızda öğrendiğimiz harflerden "لا" (Lamelif)'nin diğer harflerle birlikte nasıl yazılacağını göreceğiz. Harfleri yazarken, daha önce öğrendiğimiz başlama ve bitiş şekillerini unutmayalım.

الا الا بلا بلا جلا جلا دلا دلا رلا رلا

سلا سلا صلا صلا طلا طلا علا علا فلا فلا قلا قلا

كلا كلا للا للا ملا ملا نلا نلا ولا ولا هلا هلا

لالا لالا يلا يلا تلاسه تلاسه كلام كلام حلال حلال

لال لال يالا يالا صاقلانباج صاقلانباج صاغلاملاسه صاغلاملاسه

متسلسلاً متسلسلاً السّلام السّلام آطلاس آطلاس صلابت صلابت

ظلال ظلال شلاله شلاله تماملاسه تماملاسه

عثمانلیجه یازا بیلییورم

Osmanlıca Yazabiliyorum

Dergiyi takip edenler, yazmanın da zevkine ulaşıyorlar. Her ay ilerlediğinizi sizler de fark ediyorsunuz. Her işte olduğu gibi, bu işte de bizzat kendimizin gayret göstermesi önemli olacaktır. Aşağıdaki metni Kur'an hattı ile yazınız. Aşağıdaki kelimeler hem konuyu anlamaya hem de yazmaya yardımcı olacaktır. Onun için dikkatle okumanız önemlidir.

SORDUM SARI ÇİÇEĞE

Sordum sarı çiçeğe .....
Benzin neden sarıdır .....
Çiçek eydür ey derviş .....
Ahım dağlar eritir .....

Yine sordum çiçeğe .....
Sizde ölüm var mıdır .....
Çiçek eydür ey derviş .....
Ölümsüz yer var mıdır .....

Yine sordum çiçeğe .....
Kışın nerde olursuz .....
Çiçek eydür ey derviş .....
Kışın turab oluruz .....

** Metnin çevirisine www.osmanlicadergi.com internet sitemizden ulaşabilirsiniz.*

Osmanlı Tıbbından

Mesut Budak

(KAYNAK: Şemseddin-i İtâkî Şirvânî, Teşrîhu'l-Ebdân, 10b-11a)

MİZAÇ İLMİ-5

Fasl-ı Fî Beyân-ı Alâyim-i İ'tidâli'l-Mizâc

Mu'tedil ve nâ-mu'tedil birkaç vechile bellidir. Birisi budur ki endâmlar üzerine el koyalar. Bî-sebeb ısıcak ise mizâc hârrdır. Eğer sebebsiz bârid ise mizâc bâriddir. Eğer harâret ve bürûdetde beraber ise mizâc mu'tedildir. İkinci, endâmın eti pek ve katı ise mizâc yâbisdir. Yumuşak ise mizâc ratbdır. Peklikde ve yumuşaklıkda beraber ise mu'tedildir. Üçüncü, et ve yağı beraber ise mizâc-ı bârid ve ratbdır. Eğer yağ ziyâde ise mizâc bâriddir. Et ziyâde ise mizâc ratbdır. Etin ve yağın eksikliği harâret ve yübûset-i mizâca delâlet eder. Isıcak olan a'zâda yağ olmaz. Ciğer ve yürek gibi bârid olan a'zâda et olmaz, içeride olan gışâ dedikleri zarlar gibi. Avretlerde dahi et ve yağ ziyâdeliği bürûdet ve rutûbet-i mizâclarındandır. Dördüncü, saça nazar olunsa eğer saç çok ise mizâc hârrdır. Ve eğer az ise ve ince ise mizâc bâriddir. İkisi de mu'tedil ise mizâc mu'tedildir. Eğer saç kurucak ise mizâc yâbisdir. Değil ise mizâc ratbdır. Siyâh ise mizâc hârrdır. Saç kızıl ve aşkar ise mizâc mu'tedildir. Kızıl rengin meyli aklığa ve sarılığa ise mizâc bâriddir. Beşinci, deriye nazar ede. Eğer deri kızıl ise mizâc hârrdır. Ak ise bâriddir. Bulanık ve tutkun ise yine bâriddir. Siyâh ise hârr ve yâbisdir. A'zânın bir bir büyüklüğü ve küçüklüğü ve hüsn ve kabîhi ve gin göğüs ve çıkık damarlar ve harekât ve sekenât ve dilâverlikden ve korkaklıkdan ve harekât sür'atinden ve kehllikden ve bunun emsâli evzâ' ve etvârdan ehli olan mizâca hükm eder.

SADELEŞTİRME

MİZACIN ALAMETLERİ

Dengeli ve dengesiz mizaç birkaç şekilde belli olur:

Vücut Isısı: *Vücuda dokunulduğunda herhangi bir sebep olmadan sıcaklık hissediliyorsa mizaç sıcaktır, soğuk hissediliyorsa mizaç soğuktur. Sıcaklık ve soğukluk eşit ise mizaç dengelidir.*

Vücudun Sertliği: *Vücudun eti sert ve sıkı ise mizaç kurudur, yumuşak ise mizaç nemlidir. İkisinde eşit ise mizaç dengelidir.*

Et ve Yağ: *Et ve yağ eşit ise mizaç soğuk ve nemlidir. Eğer yağ fazla ise mizaç soğuktur, et fazla ise nemlidir. Et ve yağın eksikliği kuru mizaca işaret eder. Sıcak olan organda yağ olmaz. Soğuk organda et olmaz, zarlar gibi. Kadınlarda et ve yağın fazlalığı soğuk ve nemli mizacı gösterir.*

Saç: *Saç çok ise mizaç sıcaktır. Az ve ince saç soğuk mizacı gösterir. İkisi de dengeli ise mizaç da dengelidir. Kuru saç kuru mizacı, nemli saç nemli mizacı işaret eder. Siyah saç sıcak mizaç demektir. Kızıl ve kırmızı saçlı kişiler dengeli mizaca sahiptir. Kızıl renk sarı veya beyaza yatkın ise mizaç soğuktur.*

Deri Rengi: *Deri kızıl ise mizaç sıcaktır, beyaz veya bulanık ise soğuktur. Siyah ise sıcak ve kurudur.*

Bunların haricinde organların büyüklük ve küçüklüğü, güzellik ve çirkinliği, göğsün genişliği, damarların belirginliği, hareketlilik-hareketsizlik, cesaret-korkaklık, yaş gibi hususlardan mizaç tespit edilebilir.

Kitabe Okumaları

Mehmed Genç Kabir Taşı

Cehd ü âsârıyla meşkûr

İlm-i târîh oldu mesrûr

Fenn ü ilm-i iktisâdın

Nâmı on(un)la oldu mezkûr

Ömrü, hep irfanla meşbû`

Hâtırı takdirle ma`mûr

Hac yolunda bir karınca

Pür tevâzû` hâli meşhûr

Eyle Muhammed Genc'i yâ Rab

Lütf u ihsânınla mağfûr...

KELİMELER:

Cehd: Çalışıp çabalama, büyük gayret sarf etme, uğraşma: / Âsâr: Eserler / Meşkûr: Şükür ve teşekküre lâyık olan, teşekküre değer, övülmüş, beğenilmiş / Mesrur: Sevinçli, memnun (kimse), mutlu / Mezkûr: Az önce adı geçen, sözü edilen, yukarıda anılan, zikrolunan / Meşbu: Dopdolu hâle gelmiş, dolmuş, dolu / Ma`mûr: Gelişip güzelleşmiş, bayındır duruma gelmiş, şenlikli: / Mağfur: Allah tarafından günahları bağışlanan veya günahlarının bağışlanması için Cenâb-ı Hakk'a dua edilen (ölmüş kimse) / Hüve'l-Bâkî: "Bâkî olan yalnız Allah'tır" anlamına gelen klişeleşmiş bir tâbir olup bilhassa mezar taşlarına yazılır / Mahdum: Erkek evlât, oğul (Kelime bu anlamı Türkçede kazanmış olup daha çok saygıya değer insanların erkek çocukları için hürmet ifadesi olarak kullanılırdı.) / Dersiâm: Eskiden büyük câmilerde öğrencilere toplu olarak ders veren müderris / Ahıshavî: Ahıskalı / Allâme: Çok âlim, çok bilgili, her şeyi bilen, her ilimde üstat olan kimse / Sâbıkan: Bundan önce, evvelce / Zâde: Doğmuş olan kimse, çocuk, yavru

Muhammed Efendi Kabir Taşı

Hüve'l-Bâkî

Sâbıkan İstanbul

Kadısı İbrahim

Efendi zâde Muhammed

Efendi Rûhîçün

el-Fatiha

Sene 1167

Muhammed Emin Saraç Kabir Taşı

Hüve'l-Bâkî

Hafız Mustafa Efendi'nin mahdûmu

Dersiâm ve müftî Ali Yektâ

Efendi'nin damadı Ahıshavî

Ali Haydar Efendi Şeyhülislam

Mustafa Sabri Efendi'nin ve ders

Vekili allâme Zâhidü'l-Kevserî'nin

Talebesi Ezher-i Şerif me'zunu

Muhammed Emin Saraç Hocaefendi'nin

Rûhîçün el-Fatiha

7 Recebü'l-ferd 1442

Bir Dergi Bir Yazı

(Anadolu Mecmuası)

Kapak

Anadolu Mecmuası / Sayı: 6 / Yeni Matbaa / 1340

خلق شاعرلری آنادولوده بر تسلیدرلر . باصیق کوی اودالرینك قاراکلق کوشه‌لرنده بوغولان نیجه آرزولر ، احتراصلر ، حمالر ، خلق شاعرلرینك مواجهه‌سنده اونلرك سازلریله برلکده اویانیر . اوزمان حس ایدیلیرکه ، خلق شاعرلری ، آنادولونك وقفه‌سز آجیلرینی ، صوکسز اختلاجلرینی ، اونوتوله‌میان ماتملرینی ، کندی آجیلرنده ، اضطرابلرنده ، ماتملرنده طوپلایه‌رق ترنم ایدییور ؛ آنادولو قاچ عصردر ، مأیوس روحنی خلق شاعرلرینك نغمه‌لرنده ، کوزیله ، قولاغیله ، بوتون حواسیله کوریبور . اونك ایچون ، آنادولونك هر کوشه‌سنده ، خلق شاعرلرینك موقعی و اهمیتی واردر ؛ خلق شاعرلری ، آنادولونك هر نقطه‌سنده معلوم بر هویت ، متعین بر شخصیتدر .

Halk Şairleri

Halk şairleri Anadolu'da bir tesellidirler. Basık köy odalarının karanlık köşelerinde boğulan nice arzular, ihtiraslar, hummalar, halk şairlerinin muvacehesinde onların sazları ile birlikte uyanır. O zaman hissedilir ki halk şairleri, Anadolu'nun vakfesiz acılarını, sonsuz ihtilaçlarını, unutulamayan matemlerini, kendi acılarında, ızdıraplarında, matemlerinde toplayarak terennüm ediyor; Anadolu kaç asırdır, meyus ruhunu halk şairlerinin nağmelerinde, gözüyle, kulağıyla, bütün havassıyla görüyor. Onun için, Anadolu'nun her köşesinde, halk şairlerinin mevki ve ehemmiyeti vardır; halk şairleri Anadolu'nun her noktasında malum bir hüviyet, müteayyen bir şahsiyettir.

آنادولو مجموعه‌سى بونسخه‌یله آلتنجى آینى تمامله‌دى . آنى آیلو آبونه‌لرك هپ اشتراکلرى‌ده بونسخه‌ده بیتدى . ارسالاته دوام ایدیلمه‌سنى ایسته‌یه آنى آیلو آبونه‌لرك ایلول ظرفنده آبونه‌لرینى تجدید ایتمه‌لرینى رجا ایده‌رز .

Abone

Anadolu mecmuası bu nüshasıyla altıncı ayını tamamladı. Altı aylık abonelerin hakk-ı iştirakleri de bu nüshada bitti. İrsalata devam edilmesini iste ben altı aylık abonelerin Eylül zarfında abonelerini tecdit etmelerini rica ederiz.

بزده دولت مرکزی اوتەدنبری بر مسئله ایدی . آنادولوده حکمران اولان سلجوق تورکلری قونیەیی دولت مرکزی انتخاب ایتمشلردی ؛ عین قطعەنك بر کوشەسنده تشکل ایدەن طوائف ملوکده بر مقر اداره وجوده کتیردیلر . عثمانلی سلطنتی یاواش یاواش آنادولو ـ روم ایلیه حاکم اولمغه باشلار ، انکشاف ایدرکن پای تحتده متمادیاً شهردن شهره نقل اولندی : سکود ، بیلەجك بروسه ، أدرنه ، استانبول دولتك تکامل حیاتنده بر مرحلەدر .

Devlet ve Merkezi

Bizde devlet merkezi öteden beri 1 mesele idi. Anadolu'da hükümran olan Selçuk Türkleri Konya'yı devlet merkezi intihap etmişlerdi; aynı kıtanın birer köşesinden teşekkül eden tavaif-i mülukta birer makarr-ı idare vücuda getirdiler. Osmanlı saltanatı yavaş yavaş Anadolu-Rumeli'ye hâkim olmaya başlar, inkişaf ederken payitahtta mütemadiyen şehirden şehre nakil olundu. Söğüt, Bilecik Bursa, Edirne, İstanbul devletin tekâmül-i hayatında bir mahalledir.

قاردەسم

قاردەش ، ایشته سن‌ده اولدك بر عزیز ،
کلدك ، صوك بهارده قوش کبی دیله .
باشکی صارارکن او نورانی ایز
آرتق الاهدن نه دیلرسەك دیله !

طوپلایوب قاچارکن طاراغی ، طاسی ،
بزه احسان ایتدك صوك قالان یاسی ؛
قارشیمده آصدیغك « صبر » لوحەسی ،
اوکمده یم کبی سرپدیکك چیله .

مکر مرادیمه بنده ایرمشم ،
یوق بو درت دیوارك طیشنده ایشم ؛
ـ آما بورده داها چوق بکلرمشم ـ

Kardeş

Kardeş, işte sen de oldun bir aziz,
Geldin, sonbaharda kuş gibi dile.
Başını sararken o nurani iz
Artık Allah'tan ne dilersen dile

Toplayıp kaçarken tarağı, tası
Bize ihsan ettin son kalan yası
Karşımda astığın "sabır" levhası
Önümde yem gibi serptiğin çile

Meğer muradıma ben de erişim
Yok bu dört duvarın dışında işim
-Ama burada daha çok beklemişim-
Orası olmasın umurunda bile...

Necip Fazıl

سیرانی حیاتیله اولدیغی کبی ، شعریلەده خلقه اویمغی بیلمشدر . اثرلرنده منسوب اولدیغی طبقەنك لسانی قوللانمش ، اونلره قونوشدقلری کبی ، عینی لهجەیله ، عینی کلەلرله خطاب ایتمشدر . سیرانینك فکرلری‌ده ، خاق ذهنیتنك قبول ایدەجکی فکرلردر . خلقك دماغنه قولایلقله کیرمیەجك هر هانکی بر تفکره دالمامش ، محیطیله برلکده یورومکی اهمال ایتمەمشدر .

Seyrani

Seyrani hayatıyla olduğu gibi, şiirleriyle de halka uymayı bilmiştir. Eserlerinde mensup olduğu tabakanın lisanını kullanmış, onlara konuştukları gibi, aynı lehçe ile aynı kelimelerle hitap etmiştir. Seyrani'nin fikirleri de halk zihniyetinin kabul edeceği fikirlerdir. Halkın dimağına kolaylıkla giremeyecek herhangi bir tefekküre dalmamış, muhitiyle birlikte yürümeyi ihmal etmemiştir.

|H. Merve Barutçu|

OSMANLI ŞEFKATİ: KUŞ SARAYLARI

Kuş sarayları; Osmanlı binalarında cepheleri süsleyen, birçok kuşlara yuva olan, onları koruyan ve genelde yapıların ön veya yan cephelerinde küçük saray formunda inşa edilen evciklerdir.

Osmanlı, bünyesindeki her canlıya ehemmiyet göstermiş, yaratılana Yaradan'dan ötürü saygı duymuş, bu hürmet ve muhabbeti mimariye de yansıtmışlardır. Kuş sarayları Türk mimarisinin en nadide özelliklerinden biri olmuştur. Bu sarayların, artan taş blokları ziyan etmek istemeyen Osmanlı ustaları tarafından yapılmaya başlandığı ile ilgili rivayetler de bulunur. Kuşların cami, han, okul, kütüphane, köprü ve çeşmelerin dışına yuvalanmaları için güvenli bir alan sağlayan bu yuvalar, bu önemli şehir binalarının dış duvarlarına bitişik inşa edilmişlerdir. İçinde odaları ve hatta balkonları bulunan bu yapılara, ayrıntılı planları sebebiyle kuş evi değil, sarayı denilmiştir. Osmanlı mimarisinin cephelerinde bulunan bu

قوش سرایلری؛ عثمانلی بنالرنده جبهه‌لری سوسله‌ین، برچوق قوشلره یووه اولان، اونلری قورویان و کنلده یاپیلرڭ أوڭ ویا یان جبهه‌لرنده کوچك سرای فورمنده انشا ایدیلن أوجکلردر.

عثمانلی، بنیه‌سنده‌کی هر جانلی‌یه اهمّیت کوسترمش، یارادیلانه یاراداندن أوتوری صایغی دویمش، بو حرمت و محبّتی معماری‌یه ده یاڭسیتمشلردر. قوش سرایلری ترك معماریسنڭ اڭ نادیده أوزللکلرندن بری اولمشدر. بو سرایلرڭ، آرتان طاش بلوقلری زیان ایتمك ایسته‌مه‌ین عثمانلی اوسته‌لری طرفندن یاپیلمه‌یه باشلاندیغی ایله ایلکیلی روایتلر ده بولونور. قوشلرڭ جامع، خان، اوقول، کتبخانه،

saraycıkların temel görevi, göklerde özgürce uçan kuşlara barınak sağlamak, onları fırtınadan, yağmurdan, soğuktan, bunaltıcı güneşten korumaktır. Ayrıca kuş pisliklerinin yapıya vereceği zararı da önlemektir. Kuş evleri basit değil, aksine ustalıkla ve detaylı şekilde yapılmış minyatür mimari eserlerdir.

Göze hoş gelen bu saraylar gönle de hoş gelmiş, halka hayvan sevgisi aşılamakta da faydalı olmuştur. Halk arasında bu evlere "**kuş köşkü**", "**güvercinlik**", "**serçe saray**" gibi isimler de verilmiştir. Ecdadımızın merhamet dolu bu dakik ve ince düşüncesi, halen nice kuşlara sıcak yuva olmaya devam etmektedir...

کوپرو و چشمه‌لرڭ طیشنه یووه‌لانمه‌لری ایچون گوگنلی بر آلان صاغلایان بو یووه‌لر، بو أونملی شهر بنالرینڭ طیش دیوارلرینه بیتیشیك انشا ایدیلمشلردر. ایچنده اوطه‌لری و حتّی بالقونلری بولونان بو یاپیلره، آیرینتیلی پلانلری سببیله قوش أوی دگل، سرایی دینیلمشدر. عثمانلی معماریسنڭ جبهه‌لرنده بولونان بو سرایجقلرڭ تمل کوروی، کوگلرده أوزگورجه اوچان قوشلره باریناق صاغلامق، اونلری فیرطینه‌دن، یاغموردن، صوغوقدن، بوڭالتیجی کونشدن قورومقدر. آیریجه قوش پیسلکلرینڭ یاپی‌یه ویره‌جگی ضرری ده أوڭله‌مکدر. قوش أولری بسیط دگل، عکسنه اوسته‌لقله و دتایلی شکلده یاپیلمش مینیاتور معماری اثرلردر.

کوزه خوش کلن بو سرایلر کوڭله ده خوش کلمش، خلقه حیوان سوکیسی آشیلامقده ده فائده‌لی اولمشدر. خلق آراسنده بو أولره "قوش کوشکی"، "کوگرجینلك"، "سرچه سرای" کبی اسملر ده ویریلمشدر. اجدادیمزڭ مرحمت طولی بو دقیق و اینجه دوشونجه‌سی، حالاً نیجه قوشلره صیجاق یووه اولمه‌یه دوام ایتمکده‌در...

Tarihten Notlar

| Çizen: Ömer Kapukaya |

یاڭلیشه كلن تلغراف

YANLIŞ GELEN TELGRAF

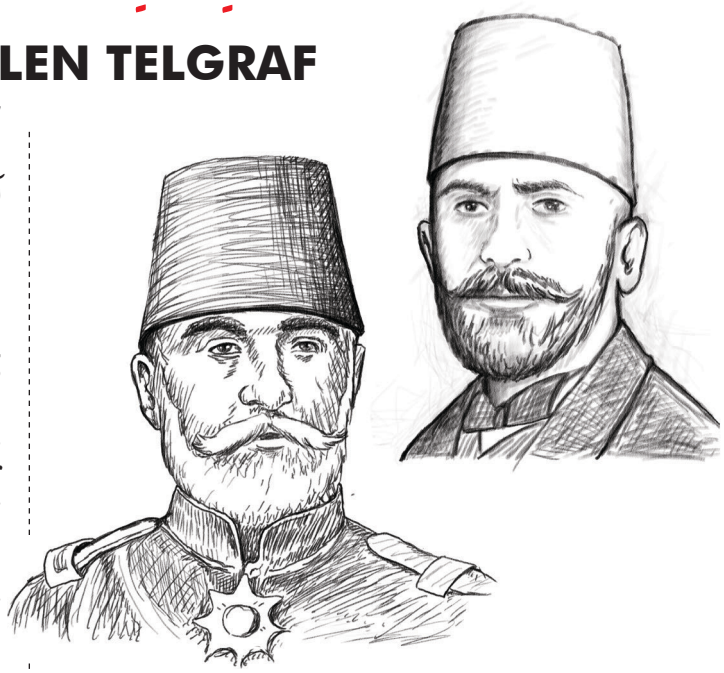

سلیمان نظیف بغداد والیسیدر. بر كون ۳نجی اوردو قوماندانی حافظ اسماعیل حقّی پاشادن بر تلغراف آلیر. تلغرافی اوقوینجه بردن رنگی آتار. شاشقینلغندن قوللری ایكی یانه یغیلیر قالیر. اطرافنده كیلر تلاشلانوب هووه كوتو بر خبر اولدیغنی صانیرلر. او صیره‌ده نظیف غایت آلایجی بر شكلده میدیلدانیر:

- عجائب، بویله امر اولورمی؟

تلغرافده شو جمله‌لر یازیلیدر: "اون بیك اوقه شكر ایله بیك اوقه چایك یگرمی درت ساعت ایچنده تدارك ایدیله‌رك سوقی..."

سلیمان نظیف همن بر كاغد و حقّه ایستر. بر جمله ده او یازار و تلغرافی كتیرن ذاته اوزاتیر:

- كوتور بونی همن پاشایه تلّه‌سینلر.

جوابی تلغرافده شونلر یازیلیدر: "چین ایمپراطورینه یازمه اولدیغنز تلغرافك یاڭلیشلقله ولایتمزه كلمه اولدیغی معروضدر.

Süleyman Nazif Bağdat Valisi'dir. Bir gün 3. Ordu Kumandanı Hafız İsmail Hakkı Paşa'dan bir telgraf alır. Telgrafı okuyunca birden rengi atar. Şaşkınlığından kolları iki yana yığılır kalır. Etrafındakiler telaşlanıp çok kötü bir haber olduğunu sanırlar. O sırada Nazif gayet alaycı bir şekilde mırıldanır:

- Acayip, böyle emir olur mu?

Telgrafta şu cümleler yazılıdır: "On bin okka şeker ile bin okka çayın yirmi dört saat içinde tedarik edilerek sevki..."

Süleyman Nazif hemen bir kâğıt ve hokka ister. Bir cümle de o yazar ve telgrafı getiren zata uzatır:

- Götür bunu hemen Paşa'ya tellesinler.

Cevabi telgrafta şunlar yazılıdır: "Çin İmparatoruna yazmış olduğunuz telgrafın yanlışlıkla vilayetimize gelmiş olduğu maruzdur.

لعنتلی دفتردار

LANETLİ DEFTERDAR

یاوز سلطان سلیم خان، مصر سفرینه چیقمه‌یی پلانلامشدی، فقط خزینه‌ده سفر ایچون یترلی آلتون یوقدی. بوندن طولایی تجّاره مراجعت ایدیلوب بورچ پاره ایستندی. چیقیلان بو سفر، دولت ایچون چوق برکتلی اولدی و خزینه آغزینه قدر آلتونله طولدی. چونکه مصرك مشهور خزینه‌لری یاوزك النه کچمشدی. خلق، بیوك بر ظفرله استانبوله دونن اوردویی بکلییوردی. یاوز سلطان سلیم خان، کدیسنك قارشیلانمه‌سندن و یاپیلاجق تظاهراتلردن خوشلانمدیغی ایچون، شهره کوندوز دکل ده کیجه وقتی کیردی. ایرته‌سی کون ایلك ایش اولاره‌ق ده دفترداره، بورچ پاره آلینان تجّارلرك بورچلرینك همن أودنمسی امرینی ویردی. آلینان امر أوزره همن بتون آلاجقلیلر کزیلمه‌یه و بورچلر أودنمه‌یه باشلاندی.

بونلردن برینك وعده‌سی طولمش، وفات ایتمشدی. اولدقچه زنکین اولان بو تجّاردن بورچ آلینان پاره، بتون ثروتنك چوق آز بر قسمنه تقابل ایدییوردی. بونك فرقنده اولان دفتردار، همن پادشاهه بر تقریر یازاره‌ق، وفات ایدن تجّارك چوجقلرینك، بو قدر پاره‌یه احتیاجی اولمادیغنی، طولاییسیله بو مقدارك خزینه‌یه قالمه‌سنك خزینه‌یه أونملی قاتقیسی اولاجغنی یازار.

قول حقّنی ضایع ایده‌جك بو تکلیف پادشاهك خوشنه کیتمز و دفتردار طرفندن صونولان کاغدك باشه طرفنه کندی الیله شو جمله‌لری یازار: "موتایه رحمت، مالنه برکت، چوجقلرینه عافیت، بو کاغدی کوندرنه لعنت." آردندن ده او دفترداری درحال عزل ایدر.

Yavuz Sultan Selim Han, Mısır seferine çıkmayı planlamıştı, fakat hazinede sefer için yeterli altın yoktu. Bundan dolayı tüccara müracaat edilip borç para istendi. Çıkılan bu sefer, devlet için çok bereketli oldu ve hazine ağzına kadar altınla doldu. Çünkü Mısır'ın meşhur hazineleri Yavuz'un eline geçmişti. Halk, büyük bir zaferle İstanbul'a dönen orduyu bekliyordu. Yavuz Sultan Selim Han, kedisinin karşılanmasından ve yapılacak tezahüratlardan hoşlanmadığı için, şehre gündüz değil de gece vakti girdi. Ertesi gün ilk iş olarak da defterdara, borç para alınan tüccarların borçlarının hemen ödenmesi emrini verdi. Alına emir üzere hemen bütün alacaklılar gezilmeye ve borçlar ödenmeye başlandı.

Bunlardan birisinin vadesi dolmuş, vefat etmişti. Oldukça zengin olan bu tüccardan borç alınan para, bütün servetinin çok az bir kısmına tekabül ediyordu. Bunun farkında olan defterdar, hemen padişaha bir takrir yazarak, vefat eden tüccarın çocuklarının, bu kadar paraya ihtiyacı olmadığını, dolayısıyla bu miktarın hazineye kalmasının hazineye önemli katkısı olacağını yazar.

Kul hakkını zayi edecek bu teklif padişahın hoşuna gitmez ve defterdar tarafından sunulan kâğıdın baş tarafına kendi eliyle şu cümleleri yazar: "Mevtaya rahmet, malına bereket, çocuklarına afiyet, bu kâğıdı gönderene lânet." Ardından da o defterdarı derhal azleder.

لطفاً پادشاهمزدن بنم ایچون عذر دیله

LÜTFEN PADİŞAHIMIZDAN BENİM İÇİN ÖZÜR DİLE

ایتالیه‌ده اورته چاغده و رونه‌سانس چاغلرنده بزچوق ایتالیانه شهر- دولتنده بولونان "قرال طرفندن یوکتیلن جمهوریت" شکلنده دولت یوکتیمنده کیم ایله دولتك الك أوست یوکتیمنه کلن دولت باشقانی و حکمداره طوج دینیردی. ۲نجی بایزید خان دونمنده، ونه‌دیك طوجی مونته‌فرلو، سراینده‌کی بر صالونك دیوارینه، مسلمانلره و عثمانلیلره حقارت ایدن بر رسم یاپدیرمش. مسافرلرینی بو صالونده آغیرلارکن، عثمانلی‌یه قارشی یاقیشیقسز سوزلر سرد ایدرمش. بونی خبر آلان بایزید خان، وزیر اعظمی هرسك زاده احمد پاشایی چاغیرتیر و بر نامهٔ همایونه یازدیریر.

"معلومم اولدیکه، سرایك دیوارینه، حقّمزده بعض هرزه‌لر یازدیرمشسك. آرامزده‌کی آنلاشمه‌یه رعایت بر طرفه، حکمدارلرك الك قوتلیسی اولان بنی نزاکتی ده اهمال ایتمشسك. اول سببدن، بو نامه‌می کتیرن چاوشم، امانتی سك ویردکدن کری، همان او آن و کندیسنك کوزی اوکنده بو دیواری یقدیرابیلسك! شاید اولاکه اهمالك کورولمه، بیله‌سکّله بزدن سك آجی بر عذاب طوقونا!"

چاوش همن یوله چیقار و ونه‌دیك سراینه واریر. ونه‌دیك طوجی کندیسنه یازیلان مکتوبی اوقویونجه قورقودن تیتره‌مه‌یه باشلار و نامه‌ده یازیلدیغی اوزره همن رسملری و یازیلری قازیتیر. دیوار یرله بر ایدیلیر. نامه‌یی کتیرن چاوشه دونوب، "لطفاً پادشاهمزدن بنم ایچون عذر دیله. بزه بر ضرری طوقونماسین" دیر.

İtalya'da Orta Çağ'da ve Rönesans çağlarında birçok İtalyan şehir-devletinde bulunan "kral tarafından yönetilen cumhuriyet" şekilde devlet yönetiminde seçim ile devletin en üst yönetimine gelen devlet başkanı ve hükümdara doçe denirdi. 2. Bayezid Han döneminde, Venedik Doçu Monteferlo, sarayındaki bir salonun duvarına, Müslümanlara ve Osmanlılara hakaret eden bir resim yaptırmış. Misafirlerini bu salonda ağırlarken, Osmanlı'ya karşı yakışıksız sözler serdedermiş. Bunu haber alan Bayezid Han, Veziriazamı Hersekzade Ahmed Paşa'yı çağırtır ve bir name-i hümayun yazdırır.

"Malumum oldu ki, sarayının duvarına, hakkımızda bazı herzeler yazdırmışsın. Aramızdaki anlaşmaya riayet bir tarafa, hükümdarların en kuvvetlisi olan bana nezaketi de ihmal etmiş sin. Ol sebepten, bu namemi getiren Çavuşum, emanet sana verdikten gerû, heman o an ve kendisinin gözü önünde bu duvarı yıktıracaksın! Şayet ola ki ihmalin görüle, bilesin ki bizden sana acı bir azap dokuna!"

Çavuş hemen yola çıkar ve Venedik sarayına varır. Venedik Doçu kendisine yazılan mektubu okuyunca korkudan titremeye başlar ve namede yazıldığı üzere hemen resimler ve yazılar kazıtır. Duvar yerle bir edilir. Nameyi getiren çavuşa dönüp, "Lütfen padişahımızdan benim için özür dile. Bize bir zararı dokunmasın" der.

آت بینك، قیلیچ قوشانانك

AT BİNENİN, KILIÇ KUŞANANIN

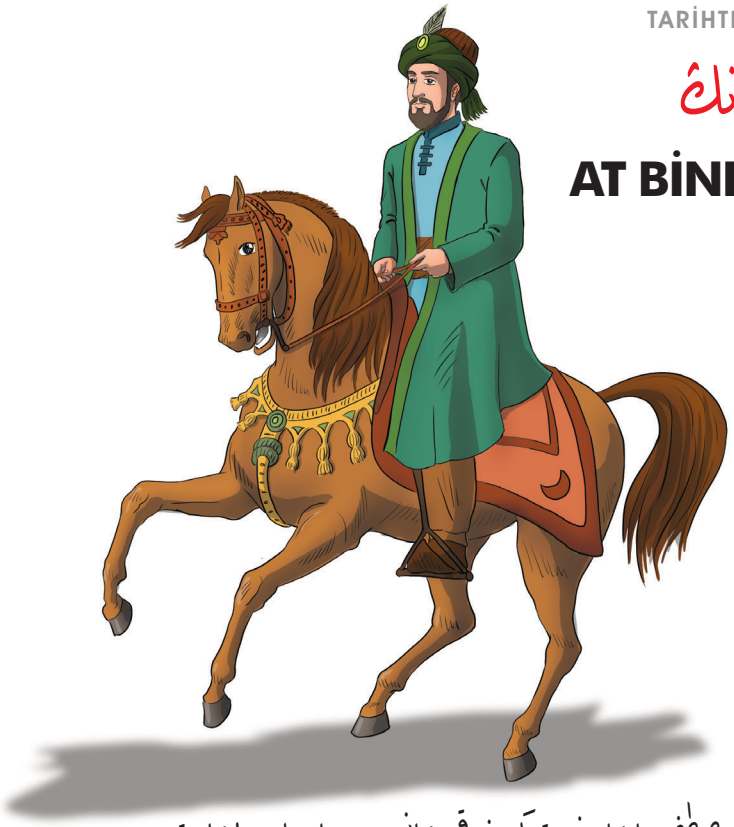

عثمانلی دولتنده، خارجه کوندریله‌جك ایلچیلره چوق دقّت ایدیلیردی. دولت علیه‌نك اعتبارینی کوزته‌جك کیمسه‌لر آرانیردی. ۱۷۲۶'ده ایران شاهنه بر ایلچی کوندرمك ایجاب ایدر. بو وظیفه ایچون امیراخور مصطفی پاشا مناسب کورولور. مصطفی پاشا، شاه طرفندن قبول ایدیلیر، کوروینی یرینه کتیریر. عقبنده، شاه عادتی اوزره هم اکلنمك هم ده دکه‌مك قصدیله دیرکه:

- پاشا! بنم بر دردم وار. عجبا سن حلّ ایده‌بیلیرمیسك؟

- خیر اولسون، بویورك.

- بنم بر آتم وار. فقط، چوق حشاری. اوستنه بینی یره فیرلاتیر. شوك بینه‌ك ده بنمله فکریکی پایلاشسه‌ك!

مصطفی پاشا، سسز قالیر. آز صوکره ایکی سایس، بر آت کتیریلر. آت حقیقتاً حشاریدر. اوکنه کلنی ایصیریر، آردنده قالانی تپر. شاه کیفلیدر، بیوك آلتنده کولر؛ آت یرلری أشه‌لر، سایسلر قورقویله بکلشیرلر بر وضعیت واردر. اورتامده بولونان دولت بیوکلری ده مراقله بکلشمکده‌در.

مصطفی پاشا، غیرت کمرینی قوشانوب، سایسلره اشارت ایدر. آزغین حیوانی کتیریلر. بر آدیم قاله: "بسم الله..." دییوب اوستنه صیچرار. صوکره ده سایسلره، "براقك!" دییه باغیریر. حیوان صیچرار، چفته آتار، شاهه قالقار. فقط پاشانی صیرتندن آتاماز. نهایت یورغون دوشوب اوصلانیویر. عثمانلی ایلچیسی، ایران شاهی الیك اوکنه کلیر و آتدن اینر. کمیلری اوزاتیرکن ده "آت بینك انین، قیلیچ قوشانانك شاهم!" دیر.

Osmanlı Devleti'nde, harice gönderilecek elçilere çok dikkat edilirdi. Devlet-i Aliyye'nin itibarını gözetecek kimseler aranırdı. 1736'da İran Şahına bir elçi göndermek icap eder. Bu vazife için İmrahor Mustafa Paşa münasip görülür. Mustafa Paşa, şah tarafından kabul edilir, görevini yerine getirir. Akabinde, Şah adeti üzere hem eğlenmek hem de denemek kastıyla der ki:

- Paşa! Benim bir derdim var. Acaba sen halledebilir misin?

- Hayır olsun, buyurun.

- Benim bir atım var. Fakat, çok haşarı. Üstüne bineni yere fırlatır. Şuna binsen de benimle fikrini paylaşsan!

Mustafa Paşa, sessiz kalır. Az sonra iki seyis, bir at getirirler. At hakikaten haşarıdır. Önüne geleni ısırır, ardında kalanı teper. Şah keyiflidir, bıyık altından güler; at yerleri eşeler, seyisler korkuyla bekleşirler bir vaziyet vardır. Ortamda bulunan devlet büyükleri de merakla bekleşmektedir.

Mustafa Paşa, gayret kemerini kuşanıp, seyislere işaret eder. Azgın hayvanı getirirler. Bir adım kala: "Bismillah..." deyip üstüne sıçrar. Sonra da seyislere, "Bırakın!" diye bağırır. Hayvan sıçrar, çifte atar, şâha kalkar. Fakat Paşa'yı sırtından atamaz. Nihayet yorgun düşüp uslanıverir. Osmanlı elçisi, İran Şahı'nın önüne gelir ve attan iner. Gemleri uzatırken de "At binenin, kılıç kuşananın Şah'ım!" der.

Bulmaca

Aşağıdaki çeşme kitabesini günümüz Türkçesine çevirip, numaralara göre yerleşen harfleri aşağıdaki aynı numaralara koyarak ortaya çıkan cümleyi Osmanlı Türkçesine çeviriniz...

_ _ _ _